

CONTRA

nr 6 1988 årg 14 10:-

Contra hos UNITA i Angola
Det riktiga kurdspåret
Så var det i Bai Bang!

FRIHETENS RÖST
— för västerländsk demokrati —

CONTRA

oberoende borgerlig tidskrift
utges sex gånger årligen
ISSN 0347-6472

Copyright Stiftelsen Contra

Eftertryck endast efter överenskommelse

Ansvarig utgivare

Anders Fjällström

Adress

Box 6082, 102 32 Stockholm

Tel 08-54 95 52 (även 08-751 56 26)

Frihetens röst (telefonsvarare) 08-52 48 99

Prenumeration

Minst 65 kronor per år, rekommenderat 100 kronor. Inbetalas på postgiro 85 95 89-4 eller bankgiro 261-2638.

Finland: Minst 45 mark per år. Finländskt postgiro 1125 82-9.

Norge: Minst 65 norska kronor per år. Norsk postgiro 1 99 82 77.

Danmark: Minst 65 danska kronor per år.

Danskt postgiro 1 69 06 98.

Medarbetare

Styrelseordförande: Géza Molnár

Expedition: Anders Fjällström

Redaktion: Christer Arkefors, Anders Fjällström, Carl G. Holm och Benny Rung

Övriga medarbetare: Bertil Häggman, Dietmar Kröhnert, Bertil Lindblom, Alf Norbäck, Arne Sundström, Roger Söderqvist, Heidi Tobergren samt Allan C. Brownfeld, Washington och Rune Westin, Sydney.

Annonser

Johannes Dirfeldt 0510-520 00

Länskontakter

Blekinge: Se Kronoberg

Bohuslän: Karl Gustaf Kleen 0523-315 10

Gotland: Alf Norbäck 0498-102 06

Gävleborg: Grethe Blomgren 026-27 31 23

Halland: Se Kronoberg

Jämtland: Lennart Sundstad 0642-100 49

Jönköping: David Stavenheim 036-18 68 62

Kalmar: Lennart Flink 0480-280 26

Kopparberg: Allan Lennartsson 0226-108 16

Kristianstad: Ola Axelsson 0451-802 65

Kronoberg: Bengt Sjöberg 0372-147 21

Malmöhus: Mats Gunnarsson 0418-229 43

D:o: Dietmar Kröhnert 040-97 33 51

Norrboten: Elisabeth Olsson 0970-340 85

Skaraborg: Frank Wurm 0500-335 44

Stockholm: Claes Henriksson 08-761 28 36

Södermanland: Tibor Somogyi 0152-152 62

Uppsala: Hermann Schulze 018-35 81 28

Värmland: Jan Collander 0570-660 86

Västerbotten: Nina Norlin 0912-300 62

Västernorrland: Herbert Foesström 060-93022

D:o: Stanley Skoglund 060-12 96 94

Västmanland: Michael Berg 021-11 30 73

Åvsborg: Evald Olsson 0531-112 65

Örebro: Kasz-Edvard Hellkvist 0531-132 22

Östergötland: Carl G. Holm 013-16 16 46

Danmark: Peter Hartvig 01-10 88 72

Nyländ: Roger Wessman 915-14 97 06

Österbotten: Joakim Förars 961-21 14 04

Presslagd 1988-10-10

Vänersborgs Offset AB, Vänersborg 1988

CONTRA-NYTT

Bok om Vietnam

Elina Eriksson har skrivit en bok om sin tid i Bai Bang. Elina presenteras närmare på sidorna 4 och 5 i detta nummer av Contra. Hennes bok är både en skildring av verkligheten i ett svenskt biståndsprojekt och en psykologisk skildring av förhållandet mellan man och kvinna – i detta fall en kvinna och tre män. En roman som har mycket mer att säga än en vanlig roman. En roman om ett uppvaknande från 1968 års revolutionsromantik. Boken är på 287 sidor och inbunden. Den kostar 115 kronor plus porto (10:-), vid köp genom Contra.

Arbetet fällt för brott mot god publicistisk sed

Tidningen Arbetet har av Pressens Opinionsnämnd fällts för brott mot god publicistisk sed. Arbetet publicerade i slutet av 1987 en artikelserie som sades handla om "Palmehatet" och Palmemordet. Bland dem som involverades i de mest otroliga fantasihistorier – till allt väsentligt fantasifoster i de s k journalisternas hjärnor – fanns dåvarande ordföranden i Föreningen Friheten i Sverige Andres Küng samt Contras medarbetare Carl G Holm och Filip Lundberg. Küng och Holm var bland de personer som anmälde Arbetet till Pressombudsmannen, som med ett klandrande uttalande vidarebefordrade ärendet till Pressens Opinionsnämnd. Nu har Pressens Opinionsnämnd alltså uttalat att Arbetet bröt mot god publicistisk sed.

Religiös schizofreni

Redaktionen har fått in en artikel med rubriken "Religiös schizofreni". Tyvärr finns ingen avsändare. Artikeln skulle kunna publiceras i Contra efter viss bearbetning. Vi ber artikelförfattaren att höra av sig till redaktionen.

Fler Contra-läsare!

Tyvärr är Contra helt okänd bland många som skulle bli hängivna Contra-läsare. Våra marknadsundersökningar visar att mer än en tredjedel av Contras läsare första gången fick höra talas om tidningen av en bekant. Och ytterligare en tredjedel fick ett provnummer hemskickat i brevlådan. Och av dem var det naturligtvis många som Contra fått tips om av vänner och bekanta! Du kan dra Ditt strå till stacken genom att dels visa Contra för alla som Du tror är intresserade (frisörer, tandläkare osv lägger naturligtvis ut Contra som läsning för dem som väntar!), dels skicka in namn och adress på personer som Du vill att Contra skall skicka ett provnummer till.

Välkommen till Contra!

De Contra-läsare som bor i Stockholms-området är hjärtligt välkomna till Contras kontor på Kungsholmen. En stor del av arbetet med tidningen sker med ideella krafter. Och fler sådana behövs! Minst en gång i veckan träffas vi, och när det är dags för tidningsutskick behövs det ännu fler! Slå en signal till redaktionen (08-54 95 52)!

Adressändring

När Du anmäler adressändring, använd postens portofria blankett eller meddela oss per brev. Postens blankett "Adressändring Svensk Tidning" ska ej användas.

Det finns ett riktigt kurdspår...

Somliga tidningar har ett enda intresse, att genom stor lösnummerförsäljning tjäna så mycket pengar som möjligt. Contra hör inte till den kategorin. För Contra är det viktigt att ta samhällsansvar. Vi kunde redan 1986 ha väckt sensation genom att skriva om Palmespaningarna – och vad som inte gjordes. Vi valde att avstå – eftersom vi gjorde bedömningen att onödigt publicitet kunde störa det seriösa arbete som drevs inom vissa delar av Palmeutredningen. Vi lämnade bara mycket vaga och försiktiga uppgifter, för att inte minska chanserna att få fast mördaren.

Andra tidningar, i första hand den socialdemokratiska tidningen *Arbetet*, gjorde sitt bästa för att minska möjligheterna att få fast Palmes mördare och istället vinna partipolitiska poäng. När det nu inte längre tycks finnas några utsikter att polisen verkligen går till botten med vissa goda uppslagsändar så har vi dock ansett det vara riktigt att berätta vad vi länge vetat för en bredare allmänhet.

I *Contra* 3 1986 berättade *Contra* att polisen identifierat en man var utseende passade in på signalementet på Olof Palmes mördare, men att denne avförts från misstanke, sedan han fått alibi av två landsmän som bägge varit perifert kopplade till ett politiskt terroråd i Sverige. I nummer 5 1986 publicerade vi ytterligare detaljer. Vi avstod dock fortfarande från att nämna att det rörde sig om kurder. *Expressen* avslöjade dock detta kort tid efter *Contra*'s andra omnämnande av saken. Det s k "kurdspåret" var därmed känt hos allmänheten. Först i *Contra* nr 2 1987 kopplades dock de tidigare uppgifterna i *Contra* ihop med kurdspåret.

Beteckningen "kurdspåret" har av en sensationslysten press tagits som en kollektiv beskyllning mot kurder i största allmänhet och kurder med kopplingar till olika vänstergrupper i

synnerhet. Under Hans Holmér's tid som spaningsledare lades ju också en stor razzia upp mot en grupp kurder. Men den razzian riktade sig *inte* mot de kurder som var misstänkta i första rummet, utan mot kurder som blott hade perifera kontakter med de som misstänkarna ursprungligen riktats mot. Den mest misstänkte – han som fått alibi av två personer som kopplats till mordet på en avhoppad PKK-medlem i Meborgarhuset i Stockholm – hade när den stora razzian gjordes för länge sedan lämnat landet. Han lär inte komma tillbaka. Griper

man fel kurder är det ganska givet att de får släppas.

När media och politiker granskat det s k kurdspåret och avvisat det så har man gjort det genom att granska fel kurdspår!

Vad ligger då bakom det "verkliga kurdspåret"?

Kurden X kom till Stockholm i början av 1986. Han hade tidigare bott länge i Sovjetunionen. Han skaffade sig ett inackorderingsrum hos en kvinna med "tveklaktigt rykte", väl känd av polisen. X saknade inkomster, han vistades illegalt i Sverige, men betalade ändå punktligt hyran på 1.400 kronor

De mest fantasifulla metoder – som flygfotografering – användes i spaningarna efter Palmes mördare. En kurd mot vilken misstankar riktats fick alibi av två brottslingar, släpptes och lämnade därefter för gott landet...

i månaden. Under februari 1986 var han borta på kvällarna. 28 februari försvann han helt från sitt inackorderingsrum, för att

återkomma tre dagar senare. Han bar då på en handledsväska, som hyresvärdinnan ordnat åt

honom några dagar innan han försvann. Han lämnade aldrig ifrån sig väskan, inte ens då han gick på toaletten.

Under mornnatten mötte en kvinna mördaren springande bort från mordplatsen. Hon noterade inte hans utseende, men observerade att han stoppade ner ett föremål i en handledsväska med ett utseende som hon lade märke till. En annan kvinna som sannolikt mötte mördaren kunde ge ett signalement som stämde väl in på X. När den s k "fantombilden" publicerades blev X' hyresvärdinna skrämmd, hon kände igen sin hyresgäst. X förhöordes, men alibi ordnades. Under X' säng hittade polisen en kartskiss över centrala Stockholm, bl a Tunnelgatan och Sveavägen.

Någon ville dock tydligen oskadliggöra kurdspåret genom att blanda in andra kurder (förvisso finns interna stridigheter inom de kurdiska grupperna i Sverige – något som ju mordet på Meborgarhuset i Stockholm och Forumtorget i Uppsala vittnar om). Det lyckades över hövan väl. Hans Holmér m fl tycks alla ha fallit direkt i fällan. Först efter Holmér's avgång satte polisen på allvar igång att seriöst granska det riktiga kurdspåret. Men så dök Ebbe Carlsson upp och gav sig med liv och lust i kast med det gamla misslyckade villospåret. Det hela drevs på ett så fiaskoartat sätt att man nu inte kan förvänta sig att någon vågar på allvar ta itu med det riktiga kurdspåret. Och vad skulle det fö tjäna till – X lär inte dyka upp i Sverige igen förrän brottet är preskriberat.

Svenskar i Bai Bang:

"Vi såg västerlänningar i fångläger"

I dagarna har Elina Eriksson kommit ut med boken "Den dubbla resan". Hon skildrar i boken några år vid biståndsprojektet i Bai Bang. Contra har talat med Elina Eriksson och hon kompletterar i denna intervju bokens skildring av hur det går till vid Sveriges största biståndsprojekt i den kommunistiska diktaturen Vietnam.

Boken är mycket mer än en miljöskildring. Den är också en inre skildring av relationerna mellan en kvinna och tre män. Men den frågan tar vi inte alls upp i intervjun.

Du var i Vietnam några år kring 1978, fick du några indikationer på att det skulle finnas amerikanska soldater kvar där som fångar?

Ja, det fick jag. Det var två olika händelser som fick mig att tro att det då fanns amerikaner kvar i Vietnam. Den ena var när två svenskar var ute och åkte på sina motorcyklar. De var helt okunniga i politiska frågor, visste knappt att det hade varit krig i Vietnam. Vid tét (det vietnamesiska nyåret) 1978 var de ute och åkte i ett område där det bodde bergsfolk – alltså inte vietnameser – de stötte då på en grupp med västerländskt utseende som i grådaskiga kläder arbetade norr om en skogsstation. En av dem var rödhårig och ropade till dem på engelska. De hindrades dock att kommunicera med männen med västerländskt utseende. De berättade om saken när de kom tillbaka till Bai Bang och det gjordes ett försök att rekonstruera hur de hade åkt. Men de hade bara varit ute och åkt på måfå, så det gick inte att hitta tillbaka. Ingen av dem berättade för pressen om saken förrän

den ene framträdde i amerikansk TV våren 1988 – tio år efteråt. Det väckte stor uppmärksamhet i USA. Jag hörde grabbarnas berättelse redan 1978, och det fanns ingen anledning att inte slitta tilltro till den då.

Den andra händelsen var något som hände alldeles i början av den svenska närvaron – 1977. En svensk som var ute och cyklade råkade vilse och fångades av bymilisen. De uppfattade honom som förrymd amerikan. Han skulle skjutas, men lyckligtvis kallade man på någon på högre nivå som kunde tala engelska. Därigenom fick milisen klart för sig att det

nameserna fick inte komma in på det svenska området, utom vissa anställda vid tvätten, restaurangen osv. De som var anställda inne på området fick jobba i regel tre månader – sedan byttes de ut.

Vi svenskar kunde röra oss fritt inom Vinh Phu-provinsen. Men friheten var naturligtvis relativ. Min dotter – som var tretton år – umgicks i åtskilliga vietnamesiska familjer i omgivningen. Det visade sig senare att myndigheterna hade kontroll över alla hennes bekanta utom en – de familjerna blev så småningom förhörda och utsatta för trakasserier.

Om vi ville åka utanför Vinh Phu-

Elina Eriksson bodde några år i Vietnam, vid Bai Bang. Hon fick god inblick i både ofrihet och ekonomisk ineffektivitet i ett socialistiskt samhälle.

också fanns svenskar i landet och han blev körd tillbaka till Bai Bang. Varför skulle man misstänka att det var en förrymd amerikan om det inte fanns amerikanska fångar någonstans? Det stod helt klart att man förstod att han inte var ryss.

Svårt att träffa vietnameser

Hur fritt – eller ofritt – kunde ni röra er och umgås med vietnameser?

– Det svenska området var omringat av ett staket och det fanns bevakning. Till att börja med uppträdde vakten – åtminstone utåt – obehäpnad, men efter kriget mot Kina var vakten öppet behäpnad. Viet-

provinsen måste vi ansöka om tillstånd. T ex för att åka med "svenskbussen" till Hanoi – som gick fem gånger i veckan. Vi räknades noga innan avfärd och vid en vägtull straxt innan Hanoi var det kontrollräkning. En gång hade min yngsta dotter somnat i mitt knä och det saknades ett huvud när man räknade dem som stack upp i bussen. Då blev det liv.

Resan till Hanoi gick på eländiga vägar. Det var tio mil dit. Och det kunde ta allt mellan två och sex timmar. En gång var jag med om en resa på tio timmar...

När vi rörde oss i Hanoi blev vi ofta

skuggade. Det stod milis på post utanför de butiker som ofta frekventerades av svenskar och andra utlänningar.

Svenskarna fick inte ha egen bil – det var krav på att använda sig av chaufför. Ja, t o m den svensk som utbildade vietnameserna i att köra tunga lastbilar blev "kuggad" på körkortsprovet när han försökte få vietnamesiskt körkort. Han fortsatte sedan med att utbilda vietnameser i att köra lastbil och märkligt nog blev hans elever godkända.

Fritt med cykel

Med cykel kunde vi dock resa helt fritt – och med cykel gick det ju att ta sig några mil. Då var det OK att hälsa på en vietnamesisk familj – en gång. Men upprepades besöken försvann familjen spårlöst. Det var något som upprepades flera gånger. Så var det i början av vår vistelse, men det luckrades upp så småningom. Vi lärde ju också oss att känna igen dem som hade bevakningsuppdrag och det blev en sport att lura dem. Att ge sig av när de gjorde annat, att plötsligt kasta sig in i ett hus, när bevakningen inte var hundra procentig osv.

Ibland kunde vi dock ordna gemensamma fester med de vietnamesiska arbetarna. Och en gång blev en sådan fest t o m utan politisk övervakning på grund av ett missförstånd i partiadministrationen! Det gällde dock att hålla tungan rätt i munnen under festerna. Det var t ex förbjudet att sjunga FNLs kampsång "Befria Södem".

Socialistisk planering

Hur fungerar det socialistiska plansystemet när det konfronteras med ett kommer-

siellt företag från Väst som skall försöka göra ett jobb som man är vana vid?

– Det var besvärligt på många sätt – ta bara en sådan sak att olika myndigheter var ansvariga för olika delar av bygget. Och de myndigheterna kunde inte samarbeta. Om det fattades en lastbil på en del av bygget var det inte möjligt att låna den från en annan del, där det för tillfället stod lastbilar oanvända, alla höll strikt på gränserna.

För att få ut reservdelar behövdes underskrifter från tre politiska instanser. Och det fanns 50 000 artikelnummer på anlägg-

Plöjning enligt traditionell metod. Det gick bra att hälsa på en vietnamesisk familj en gång. Upprepades besöket försvann familjen spårlöst.

ningen – dvs olika delar. Det ledde till att vi ibland fick stjäla våra egna grejor. Samma gällde f ö tullen i hamnstaden Haiphong. Det var ett otroligt kaos i hamnen. Det gick inte att få fram saker i tid, ibland måste vi skicka eget folk till Haiphong för att stjäla egna grejor för att bygget inte skulle stanna av. Ja, vi fick lov att stjäla av ryssarna också. Det var bensinransonering och bensinen räckte inte till våra fordon. Men ryssarna var fria från ransoneringen.

Ett annat problem var att det var

omöjligt att få tag på de enklaste grejor. Behövdes en bräda eller en låda spik så gick det ju inte att handla den på en brädgård eller i en järnhandel. Det fanns helt enkelt inte. Allt måste rekvireras från Sverige.

Ständiga stöder

Och mycket måste rekvireras i dubbel, tredubbel och fyrdubbel uppsättning. Allt försvann. Propparna till elskåpet försvann och det var mörkt när man kom hem, verktygen försvann på jobbet, och en ny hammare måste rekvireras av under-

skrifter av tre politiskt ansvariga... Allt försvann! En person gjorde i en skrivelse en uppskattning att 20 procent av alla delar måste dubbelanskaffas, men själv tror jag att den siffran var mycket för låg.

Ett annat problem var att vietnameserna var mer intresserade av att få tillgång till utbildad arbetskraft än att få bygget färdigt. Vi utbildade ständigt ny personal – elektriker, timmermän osv. När personalen var färdigutbildad försvann den

genast till mer prioriterade projekt, ofta något där ryssarna var inblandade, ofta till militära uppgifter. Vid ett tillfälle räknade man fram att av 209 personer som genomgått kvalificerad utbildning hade 180 försvunnit från Bai Bang...

Politiska meriter viktigast

Det var också ohanterligt för vietnameserna att i ett slutet system hantera ett så stort utländskt projekt, med massor med utlänningar inblandade. Tusentals vietnameser bands av Bai Bang-projektet. Flertalet svenskar hade en "partner" på den vietnamesiska sidan. Det var en representant för partiet – inte en tekniker. Politiska meriter var avgörande för lönesättningen och den svenske teknikerns "partner" ägnade sig mest åt att "fixa" grejor för att göra sig populär. T ex ordna tyg (som var ransonerat) åt sina anställda. De tekniska kunskaperna saknades ofta helt, trots att det var "partnern" som var ansvarig för åtskilligt av det tekniska.

Intervju: Carl G Holm

Du kan beställa Elina Erikssons bok *Den dubbla resan* från Contra, Box 6082, 102 32 Stockholm. Telefon 08-54 95 52. Boken är inbunden och kostar 115:- plus 10:- i porto om Du betalar direkt på postgiro 85 95 89-4. *Den dubbla resan* är på 287 sidor och inbunden.

KGB i Kiseldalen

Sovjet ligger på det elektroniska området efter Väst. Det billigaste och snabbaste sättet för Moskva att komma i kapp är att *stjäla* idéer. Men att nästla sig in i Kiseldalens smältdegel av små och stora elektronikföretag är opraktiskt. Ett bättre sätt att få överblick över utvecklingen är att etablera banker som lånar ut pengar till företagens utvecklingsprojekt.

På elektronisidan ligger Sovjet efter. Och elektronikvärldens hjärta ligger i Kiseldalen, straxt söder om San Francisco. Hur skulle Kreml gå tillväga för att få tillgång till det nyaste nya, till de skarpaste hjärnorna, möjlighet att komma ifatt – och helst hinna steget före?

En lösning var naturligtvis att etablera sig i Kiseldalen, att skaffa sig insyn och tillgång till modern elektronik. Men företagsstrukturen i Kiseldalen är ombygd. Det som ena året är ett par studenter i ett garage är nästa år ett företag med tusentals anställda. Det som ena året ligger i frontlinjen teknologiskt är bara några år senare hopplöst efterblivet och företaget drabbas av konkurs. Den som långsiktigt vill hålla sig framme bör alltså inte själv satsa i elektronikbranschen, om man inte själv har den lysande nya idén. Men det var ju inte Sovjets problem. Där var det tvärtom, man ville komma åt alla de lysande idéerna, utan att anstränga sig. Dessutom ville man komma runt amerikanska handelsrestriktioner gentemot Sovjet. Vid tillfälle kunna smugla teknologi till Sovjet. Men första steget var då att göra klart för sig vilken teknologi som var mest intressant.

Insyn via banker

Lösningen på detta problem hette engagemang i bankväsendet. Kiseldalen är inte bara

känt för sina elektroniska framsteg, utan också för att det på platsen finns banker och andra finansiärer som är beredda att satsa på de nya idéerna. Den som är bankman i Kiseldalen blir ständigt erbjuden nya intressanta projekt och får en mycket god överblick över vad som händer på elektronikområdet. Och är man bankman har man dessutom insyn i kundernas privata affärer. Det är lätt att se vem som är i ekonomiska trångmål och därmed öppen för påtryckningar. Ofta finns det t o m möjlighet att förvärva trångmålen genom att ge generösa lån och sedan plötsligt dra åt tumskrubarna och säga upp allt till omedelbar betalning.

Den amerikanska bankvärlden har dessutom ett intressant kännetecken genom att de flesta bankerna är små. Många affärsbanker har bara ett enda kontor. Och de flesta bara några stycken. Tills för ett par år sedan har det i flertalet delstater varit förbjudet för banker med huvudkontor i en annan delstat att över huvud taget driva verksamhet.

Detta var ramen där Sovjet lade upp ett ambitiöst projekt för att komma in i Kiseldalen.

Så här gick det till.

Amos Dawe

Nyckeln till KGBs operation var Amos Dawe, en affärsman i Singapore, som för närvarande avtjänar ett fängelsestraff i

Hongkong. Dawe var ursprungligen helt obetydlig posttjänsteman, men blev med tiden en av Asiens rikaste män. Hans lycka gjordes genom generös finansiering från Moscow Narodny Bank i Singapore. Pengarna användes för att investera i fastigheter. Man har spekulerat om Dawe fick startplåten till sin verksamhet genom att lägga beslag på brev som ryssarna var intresserade av, mot generös betalning.

Efter fastighetsaffärerna följde gummi- och palmoljaplantager och egendomar på sammanlagt över 4 000 hektar, försäkringsbolag och verksamheter inom en rad branscher. Till slut omfattade Dawes företagsgrupp, Mosbert-gruppen, 200 företag.

Moscow Narodny Banks Singapore-kontor växte med Mosbert-gruppen. Singaporekontoret var filial till en Moskva-ägd bank i London och hade öppnats 1971. Verksamheten var inriktad på att ge lån på hög risknivå till kineser bosatta i Sydostasien. Ett av motiven var att skaffa in-

flytande bland kineserna i området, de skulle hellre vända sig till Moskva än till Peking. Men därutöver skötte banken transaktioner åt sovjetiska myndigheter och företag.

Amos Dawe lärde tidigt känna Singapore-bankens chef P. K. Teo och i och med det hade han en säker finansiär. Tjänster och gentjänster. När sovjetiska underrättelsetjänsten KGB lanserade idén att penetrera Kiseldalen genom att skaffa

inflytande i några lokala banker var det Amos Dawe som skulle verkställa tanken. Han köpte upp tre banker med verksamhet i Kiseldalen, Peninsula National Bank, First National Bank of Fresno och Tahoe National Bank. Dessutom skaffade han delkontroll över Camino California Bank i San Francisco. Åtminstone Peninsula National Bank hade stora investeringar i elektronikindustrin.

Pengar via Panama

En vaksam CIA-agent som övervakade Moscow Narodny Bank upptäckte vad som var på gång och fick ut saken till offentligheten genom det finansiella nyhetsbrevet *Target* i Hongkong. Mosbert-gruppen hade vid det tillfället tillgångar på över en miljard kronor. Men bankköpen finansierades med pengar direkt från Moskva. I slutet av 1974 fick Dawe ett lån

på 50 miljoner dollar från Moscow Narodny Banks Singapore-kontor. Men pengarna gick inte raka vägen från Moskva, allt gjordes för att sopa igen spåren. Pengarna förmedlades i mindre summor. De första tre miljonerna dollar gick från Moscow Narodny Bank till Pacific Atlantic Bank i Panama och därifrån till Commerce Union Bank i Nashville, Tennessee. En transaktion med tre miljoner dollar från Panama väcker ingen större uppmärksamhet, vilket förvisso 50 miljoner hade gjort, och inte minst om de kommit från Moscow Narodny Bank...

Amos Dawe berättade i en BBC-intervju 1983 att han blivit skickad till Kalifornien på uppdrag av Moscow Narodny Bank. När han kom tillbaka till Singapore förvånades han över att ryssarna verkade veta allt som var värt att veta redan i

förväg. När det var dags att slå till hade Dawe sällskap till San Francisco av P. K. Teo. Man betalade rejält för de tre bankerna som köptes, tre gånger det bokförda värdet. Men det fick inte säljaren, Central Bank of California, att haja till. Man tyckte bara att banken gjort en fin affär. Dawe betalade ungefär tio procent kontant och resten med en växel från Commerce Union Bank i Nashville.

Inför rätta

När artikeln i *Target* släpptes föll affären ihop som ett korthus. Om saken var allmänt känd kunde den ju inte drivas på det sätt som var avsikten. Och då hade inte Moskva längre någon användning för Amos Dawe. Moscow Narodny Bank drog tillbaka sin finansiering. Central Bank of California krävde likvid för sina säkerheter (aktier i de tre sålda bankerna), vilket

Dawe utan stöd från Moscow Narodny inte kunde klara av. Därmed gick bankaktierna tillbaka till Central Bank. Dawes hustru tog ut skilsmässa och Dawe ställdes inför rätta i San Francisco.

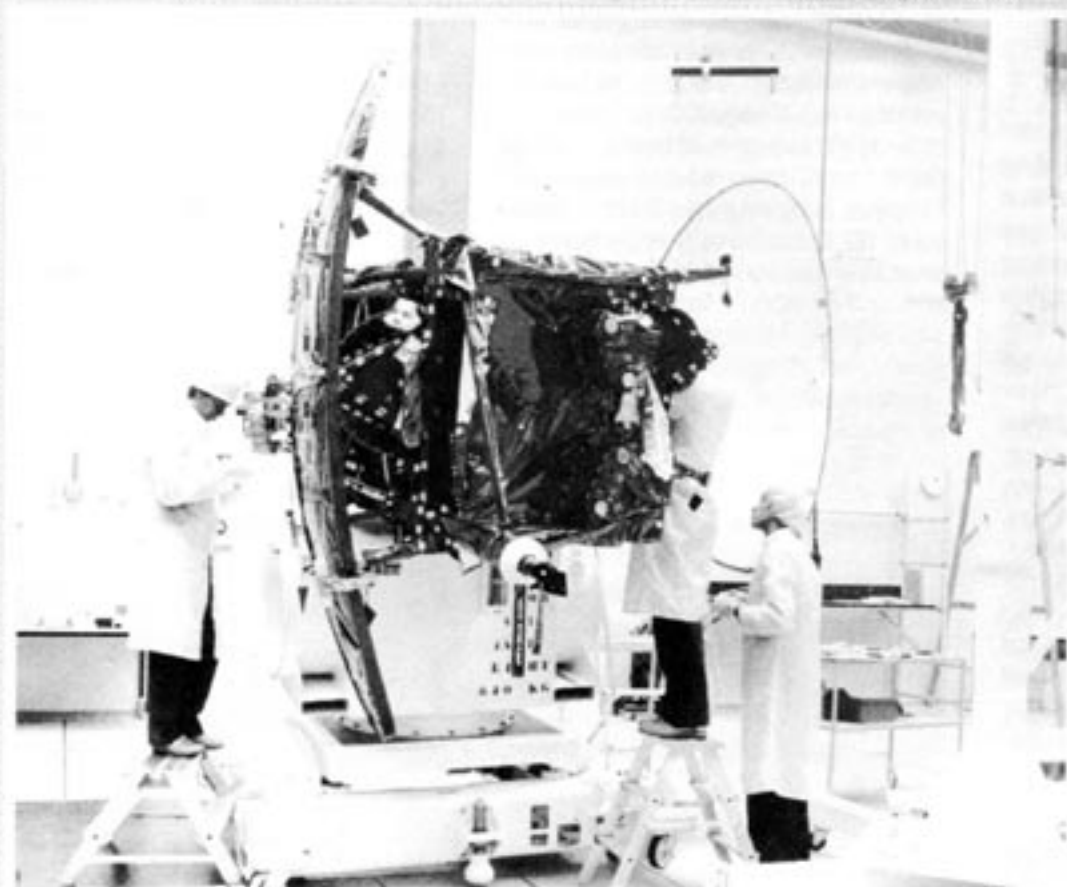
Men ryssarna var ute efter honom och de gick vägen via Hongkong. Dawe begärdes utlämnad till Hongkong där han åtalades och fälldes för bedrägeri. Det var hans gamla vänner i Moscow Narodny Bank som låg bakom. Han frikändes i första instans, men blev senare fälld i högsta domstolen och avtjänar sedan 1984 ett fängelsestraff i Hongkong.

Den bank där Dawe hade ett minoritetsintresse, Camino California, såldes vidare till bankens VD Jack Johansen och heter nu American California Bank.

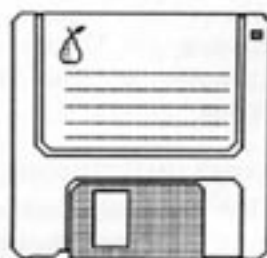
Förre amerikanske försvarsministern Caspar Weinberger har uppskattat att inte mindre än 5 000 sovjetiska försvarsindustriprojekt varje år har nytta av hemliga uppgifter från Väst. Det är alltså skattebetalarna i Väst som subventionerar den sovjetiska krigsmakten...

Samhället i Väst är öppet. Det är i stort sett fritt fram för en sovjetisk organisation att skaffa sig kontroll över västerländska företag – inklusive banker. Det är ett pris som vi får betala för friheten. Men detta kan kompletteras med att säkerhetsorganen är uppmärksamma och att uppgifter om tvivelaktiga förhållanden publiceras, så att allmänheten kan reagera direkt. Så skedde i fallet med Amos Dawe och de fyra amerikanska bankerna i Kiseldalen.

Carl G. Holm

Uppskattningsvis 5 000 sovjetiska försvarsindustriprojekt har varje år nytta av hemliga uppgifter från Väst. Skattebetalare i Väst subventionerar alltså den sovjetiska krigsmakten...

Den godtyckliga neutraliteten

Sverige har bedrivit något som kan kallas neutralitetspolitik ända sedan 1809. Men bara om man ser på det med lite god vilja. Avsteg från principerna och ren krigsplanläggning har förekommit vid upprepade tillfällen. Något som behandlas i en militärhistorisk bok under medverkan av flera av vårt lands främsta experter.

En tyvärr inför svensk publik obetydligt marknadsförd bok heter *Neutralitet och försvar* (redaktion: Bo Hugemark). Boken utgör en sammanfattning och bearbetning av sex längre uppsatser av lika många militärhistoriska författare, som 1984 ingick i det nummer av *Revue Internationale d'Histoire Militaire*, som redigerades av den Svenska Militärhistoriska Kommissionen. Författarna är våra mest framstående skribenter på området. Överste Bo Hugemark är chef för Militärhistoriska avdelningen vid Militärhögskolan. Övriga medarbetare är docent Klaus-Richard Böhme vid den Militärhistoriska avdelningen, överstelöjtnanten fil kand Arvid Cronenberg, docent Bo K A Hult vid Utrikespolitiska institutet, docent Alf W Johansson vid Militärhistoriska avdelningen samt arkivarien fil lic Torbjörn Norman.

Svensk utrikespolitik sedan 1809

Boken presenterar en översikt av svensk utrikes- och neutralitetspolitik samt försvarspolitik ända sedan 1809 och har som

närmts tidigare förelagts även utländsk militärhistorisk sakkunskap. Det är en mycket kvalificerad framställning, som borde ha tilldragit sig större uppmärksamhet än som varit fallet.

Neutraliteten var ingalunda något från början fixt och färdigt utan hade en långsam och vinglande utveckling och tådde upprepade avvikelser. Unionen med Norge gynnade neutraliteten, ty den inskränkte den svenska rörelsefriheten. De båda ländernas svaghet gynnade också en neutralitetspolitik, och Norge avvisade tanken på Finlands återgång till Sverige. Varken Sveriges medlemskap i Nationernas Förbund under mellankrigstiden eller anslutningen till Förenta Nationerna* efter Andra världskriget ansågs strida mot den svenska neutralitetspolitiken.

Verkliga avsteg övervägdes t ex på Oscar Is tid, innan neutralitetspolitiken hunnit att stadga sig efter 1871. I förhållande till Finland var Sverige berett på avvikelser både 1938 och 1940, fastän

Sovjetunionen avstyrde båda försöken. Något helt annat än neutral isolering strävade Sverige efter 1948, då ett nordiskt försvarsförbund diskuterades, fast det blev ingenting av med det heller. Den oneutrala politiken under Andra världskriget är för välbekant för att behöva nämnas. Efter detta krig stadgade sig det nuvarande neutralitetsbegreppet och formulerades i korta sentenser, t ex alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig, eller att vi skulle ha ett efter våra förhållanden starkt försvar. Den sistnämnda frasen präglades av Tage Erlander 1961, men "våra förhållanden" tycks kunna tolkas hur som helst.

Svenska krigsplaner mot Norge

Ingen aldrig så envist vidhållen neutralitetspolitik kan skydda mot krigshandlingar, och därför gjordes operativa krigsplaneringar under större delen av epoken. När dessa är aktuella tillhör de det mest hemliga som finns, men så här i efterhand avslöjar Arvid Cronenberg hela raden av

Vid krigsutbrottet 1939 bestod Sveriges flygvapen av cirka 120 plan, fördelade på tio till tolv svaga divisioner.

operativa krigsplaner ända från 1906, dvs sedan unionsupplösningen. Detta generalstabsarbete är kanske det mest intressanta i boken, men det är en brist att inte marinen regelbundet har kommit med i bilden. Så var dock fallet i 1906 års plan för uppmarsch mot Norge, likaså i 1940 års plan – ett resultat av 1936 års försvarsordning – där flottan dock hänvisades till att försvara sina egna basområden. En kustflotta med snabba sjögående fartyg ville alltså generalstaben disponera som ett territoriellt försvar. Det var lika slugt som att förklara att arméns regementen vore till för att försvara sina egna kasernområden.

Det är säkerligen en nyhet att den svenska generalstaben uppgjorde försvars- eller anfallsplaner inte bara för krig mot Ryssland, som nästan hela tiden var det viktigaste fallet, utan också mot Norge, Finland, England och Tyskland. Efter Första världskriget räknades med ett anfall från Norge och England tillsammans och 1920-21 planerades en uppmarsch mot Finland. Men märk väl, här är det inte frågan om politiska överväganden utan om stabsarbeten.

Sin största utveckling fick armén under Första världskriget, då den i kraft av 1914 års härordning kunde upprätta sex reservfördelningar, som visserligen var svagt försedda med specialtrupper. Men omfattade verkligen en fördelning 19 000 man, en större styrka än i någon annan armé utom möjligen den tsarryska? Räkna Cronenberg med en kompanistyrka på 300 à 350 man? Reservfördelningarna disponerades huvudsakligen för att täcka stora områden, där fientlig landstigning kunde ifrågakomma – som om flottan inte existerade. Reservtrupperna avvecklades mer och mer under 1920-talet för att återkomma under Andra världskriget.

Avsteg från neutraliteten

Avsteget från neutralitetspolitiken 1938 i förhållande till Finland avspeglade sig i planerna så till vida att generalstaben först räknade med samverkan om försvaret av Åland och sedan med överförandet av flera fördelningar till Finland. Men hur skulle den orsaken ordnas utan en stark flotta?

Klaus-Richard Böhme tecknar själva försvarsorganisationens av- och utveckling från omkring 1920 till 1945. Försvaret skulle ju vara den maktfaktor som gör vår neutralitetspolitik trovärdig. Särskilt från socialdemokratiskt håll upptogs då diskussionen om huruvida vi skulle ha ett exi-

stensförsvar eller kunde nöja oss med ett neutralitetsförsvar. Det slutade med att de i princip men knappast i handling godtog existensförsvaret.

Under 1920-talet dominerade nedrustningen inte bara Sveriges deltagande i NF-politiken utan också i den svenska försvarspolitik. Ett av de få positiva inslagen i 1925 års nedrustning var bildandet av ett enhetligt flygvapen, betecknande nog motarbetat av de ledande militärerna. Inte heller ville de ha en gemensam överbefälhavare, och det ville inte heller riksdagen, som 1929 avlog en proposition härom. Det dröjde till 1943 innan armén lyckades permanenta en ÖB. Numera har ju försvarsgrenscheferna närmast förvandlats till inspektörer.

Böhme, som är specialist på det svenska flygvapnet, påpekar att de finansiella beräkningarna för detta från början var helt oralistiska. Omkring 1930 fanns således bara 60 stridsflygplan, och den verkliga tillväxten kom inte förrän under kriget, så att antalet plan 1944 uppgick till 1 000. Sedan har det oavlatligt minskats.

Försök till nedrustning

I en bok av denna art förekommer lätt upprepningar och smärre felaktigheter, men de sistnämnda bör helst inte gå så långt som när Böhme anger minskningen av antalet förband i fredsorganisationen i 1925 års härordning. Han säger t ex att infanterikompanierna minskades från 364 till 122. Den riktiga siffran är att det blev 176 kvar. För artilleriet anger han att batterierna minskades från 50 till 12. De riktiga siffrorna är en minskning från 83 till 43 plus fem nyuppsatta luftvärnsbatterier.

Både under mellankrigstiden och efterkrigstiden blev de internationella nedrust-

ningsförhandlingarna en del av den svenska säkerhetspolitiken. Kända svenska politiker som Hjalmar Branting, Östen Undén, Rickard Sandler, Alva Myrdal och Inga Thorsson deltog livligt i dessa i stort sett fruktlösa försök att genomdriva en internationell nedrustning. Det separata svenska försöket 1925 ledde inte till någon efterföljd. Den begränsning av stormakternas flotruster som överenskoms på 1920-talet skedde helt utan svensk inspiration. Under senare år har nedrustningspolitik blivit nästan liktydigt med minskning av kärnvapnen.

I ett slutkapitel kommer Bo Hugemark in på ganska teoretiska resonemang om periferförsvar, balanserat djupförsvar och segt försvar på djupet, allt huvudsakligen sett ur armésynpunkt. Avvägningen mellan kvantitet och kvalitet är lika svår. Marinen och flyget har måst välja kvaliteten, medan armén måste ha ganska mycket av vardera. Till sist är det supermakternas lurpassning på varandra som främst upprätthåller vår neutralitet. Men de spanar också efter svenska avvikelser från neutralitetspolitiken och iaktar noga de problem som vi nu har i våra skärgårdar.

Ebbe Aspegren

Neutralitet och försvar, perspektiv på svensk säkerhetspolitik 1809-1945. Under redaktion av Bo Hugemark. Militärhistoriska förlaget.

*Sverige avvaktade med att söka medlemskap i Förenta Nationerna. Dåvarande utrikesministern Östen Undén menade inledningsvis att det var oförenligt med neutralitetspolitiken att vara med i FN (en politik som än idag förfäktas av Schweiz), men han ändrade senare uppfattning.

Annons

Argument för att det allianslösa Sverige skall hålla fast vid sin "neutralitets"-doktrin är föråldrade. Freden och friheten tryggas bäst genom att vi ansluter oss till den västliga försvarsalliansen NATO.

Beställ information för kr 10:- plus porto från Folkkampanjen för NATO.
Tel 08-99 22 77. Postgiro 78 64 84-6.
Skriv till: FFN, Box 8037, 102 40 STOCKHOLM

Rapport från gerillan

Bertil Häggman kommer i *Contra* regelbundet att rapportera om framsteg och motgångar för antisocialistiska gerillarörelser runt om i världen.

Det världsomfattande motståndet mot Sovjetunionen och dess klientstater går vidare. Sedan min bok *Frihetskämpar* kom ut i september 1987 har det gått ett händelserikt år. Under 1988 har förhandlingar inletts om Afghanistan, Nicaragua, Kambodja och Angola och klientregimen i Surinam har tillfogats ett avgörande nederlag vid valurnorna.

Afghanistan

Den sovjetiska trupperträtten från Afghanistan pågår när detta skrivs för fullt. Mycket talar för att den sovjetstötta regimen i Kabul kommer att falla när samtliga sovjetsoldater lämnat landet. Det finns emellertid ett betydelsefullt men... frågan om reträtten är allvarligt menad från Moskvans sida. Hösten 1988 får utvisa det. Till dess... se upp för sovjetisk desinformation.

Nicaragua

I februari 1988 vägrade kongressen i USA att ge ytterligare militär hjälp till de nicaraguanska frihetskämparna. Nya beslut väntas under hösten 1988. Läget i

Nicaragua är för närvarande osäkert, sedan förhandlingarna bröt samman i juni mellan regimen i Managua och frihetskämparna, som dock lovat att kämpa vidare även utan amerikansk hjälp.

Kambodja

I juli har de kambodjanska motståndsrörelserna inletts förhandlingar med den vietnamstötta regimen i Phnom Penh och Vietnam. Vietnam medger att 25 000 soldater stupat i strid sedan invasionen 1978. I maj lämnade Vietnam besked att hälften av styrkorna i Kambodja skall ha lämnat landet före 1988 års slut. Resten skall lämna Kambodja före 1990. I år har det vietnamesiska högsta militärkommandot med general Le Ngoc Hien (cirka 300 högre officerare) återvänt hem. Motstånd lönar sig och det torde stå utom allt tvivel att Hanoi inte skulle ha kommit till förhandlingsbordet om inte Moskva hade tryckt på.

Angola

Rykten har under den senaste tiden börjat cirkulera som går ut på att Moskva skulle vara berett att stödja en uppgörelse mellan MPLA-regimen i Luanda och UNITA, men utsikterna verkar små. Kravet på ett tillbakadragande av de cirka 50.000 kubanska soldaterna kan spräcka

den bräckliga uppgörelse, som nu finns. Internationellt framstår UNITA i dag som kompetent, pragmatiskt, tolerant och moraliskt på ett helt annat sätt än regimen i Luanda, som upplevs som korrupt, inkompetent och en moralisk förlorare. Den kubanska närvaron i Angola är politiskt och ekonomiskt betydelsefull för Havanna. Samtidigt fortsätter UNITA gerillakampen över hela landet. Mellan maj och juli 1988 förekom gerillaaktivitet så långt norrut som i enklaven Cabinda och runt städerna Soyo och Banza Congo nära nordgränsen. MPLA-regimen kan inte besegra UNITA.

Mozambique

Under sommaren 1988 har RENAMO efter en del bakslag mot den Zimbabwe-stötta FRELIMO-armén åter tagit initiativet. I Zambezia-provinsen sköt RENAMO-styrkor ner en sovjetisk M-18-helikopter i juli och dödade 21 regerings-soldater. I sydprovinserna Gaza, Inhambane och Maputo är RENAMO starkt som tidigare.

Sao Tomé e Príncipe

Under perioden 1975-1985 var ögruppen, en f.d. portugisisk koloni som ligger i Guineabukten utanför Afrikas västkust, ett sovjetiskt klientland. En viss utveckling mot väst har skett under de tre senaste åren. Den marxistiske presidenten, Manuel Pinto da Costa bekämpas emellertid fortfarande av motståndsrörelsen FNRSTP-R under ledning av Alfonso Santos.

Bertil Häggman

Runt om i världen finns frihetskämpar som med vapen i hand slåss mot socialistiska diktaturer. Här en bild av den etiopiska kommunistregeringens trupper som paraderar för den östtyske generalen Heinz Hoffman.

RAD annonser

Välkommen med radannonser. Annonserpriset är 25:- för högst sex rader. Bifoga betalningen vid annonsbeställningen.

Ayn Rand

Ayn Rand på svenska. Ring 08-94 75 88 kvällstid för information.

Är du kapitalist?

Köp en sedelklämma (22K guldplätering) i form av ett dollartecken! Pris 25 kronor inklusive moms och porto. Postgiro 96 55 53-1. Swedish Important Import.

SVERIGE-NYTT

*Contra*s notisavdelning har sammanställts av Carl G Holm. Den innehåller sammanfattningar och kommentarer till händelser i världen. De källor som refereras är inte direkt citerade, utan texten är sammanfattningar av originalkällan, försävt inte annat markerats med citationstecken.

Kommunisterna skulle få köpa svenska flygplan

Som en sidoeffekt av utredningarna om Bofors har det framkommit att dåvarande utrikesminister Sven Andersson lovat det kommunistiska Kina leveranser av svenska vapen och svenska militära flygplan. Löftet gjordes så sent som på 1970-talet enligt generalmajor Sven-Olof Olin i ett av polisens förhör angående Bofors. Olin var chef för avdelningen för flygmateriel vid Försvarets Materielverk, den myndighet som köper in flygplan till svenska flygvapnet. 1980 blev han krigsmaterielinspektör.

Sven Andersson var utrikesminister i Olof Palmes regering, som tvingades avgå 1976. Hans löfte innefattade bl a toppmoderna Viggen-plan! Löftet gick dock för långt, eftersom export bara skulle möjliggöras med amerikanskt tillstånd, eftersom Viggen innehåller en rad viktiga amerikanska komponenter. Och USA skulle naturligtvis aldrig medge export av högteknologiska stridsflygplan till en diktaturregim av grävsta slag, som Kina. Ja, amerikanerna (president Carter) stoppade t o m i augusti 1978 export av Viggen till Indien, där det i princip var klart med 170 flygplan – en order nästan dubbelt så stor som Bofors' kanonorder till Indien.

Sven Andersson avgav sitt löfte i samband med intensiva kinesisk-svenska förhandlingar där kineserna försökte komma över svensk teknologi. Svenskarna levde i någon slags illussion att Kina skulle kunna bli en betydelsefull kund – en orimlighet med tanke på det ekonomiska och politiska systemet i Kina.

När de borgerliga tog över makten 1976 fortsatte svassandet för Kina. Staffan Burenstam-Linder, moderat handelsminister, gav tex klartecken för Bofors att sälja sina produkter i Kina och i december 1978 undertecknade den folkpartistiske industriministern Erik Huss ett avtal mellan

Sverige och Kina om industriellt, tekniskt och vetenskapligt samarbete mellan länderna. Detta avtal utgjorde grunden för Flygtekniska försöksanstaltens alltsedan dess pågående samarbete med Kina, bl a på det militära området, ett samarbete som Contra kunde redogöra för redan i nummer 1 1988.

Nationalsocialister välkomna i Stockholmspartiet

I Contra nr 1 1988 kunde vi berätta om att Stockholmspartiet (som samarbetar med Miljöpartiet) på sin lista i stadsfullmäktigevalen 1985 hade en person som medverkade i den antisemitiska Radio Islam. Vi har sedan försökt få en kommentar till detta från Agneta Dreber, Stockholmspartiets talesman. Hon har nu tagit bladet från munnen och förklarat att nationalsocialister och antisemiter är välkomna till Stockholmspartiet, bara de ställer sig bakom partiets kommunalpolitiska program.

När Sverige släcker lyset

En fullständigt ansvarslös energipolitik siktar på att lägga ned fullt funktionsdugliga kärnkraftverk. Under några år har

Sverige haft elöverskott. Beroende på att industrin har gått dåligt. Men när det nu blivit ordentlig fart på industrin ökar elkonsumention igen. Och snart finns inga reserver kvar. I alla länder och alla tider har energikonsumention ökat snabbare än den ekonomiska tillväxten. En hög levnadsstandard föutsätter tillgång till energi.

Veckans Affärer uppger att det redan i vinter kan bli fråga om att stänga av strömmen i hela landsändar om det blir för kallt. Och det trots att de tolv kärnkraftverken går för fullt. Sjunger temperaturen under 20 minusgrader i Stockholms innerstad (och om temperaturen är ungefär densamma i resten av södra Sverige) måste Vattenfall sätta sin krisplan i verket. Den 12 januari 1987 var det 21,5 minusgrader i Stockholm. Den temperaturen klarar inte Sverige vintern 1988/89!

För närvarande byggs inga större kraftverk. Redan 1991/92 bryter nätet samman även med normala vintertemperaturer.

Böter för en pilsner

En vuxen man som drack en (säger en!) folköl på gatan i Avesta har dömts till böter för sitt tilltag.

(Södra Dalarnas Tidning)

Nej till psykologhjälp

I Älvdalen finns det behov av en psy-

kolog på deltid. Föreståndaren för sjukhemmet i Älvdalen har konstaterat att det finns ett behov. Men behovet räcker inte till ett heltidsarbete. Det finns lämpliga lokaler som står tomma på kvällarna när en psykolog från en grannort gärna ställer upp. Men lokalerna ägs av landstinget. Och landstingets politiska instanser säger nej till att hyra ut lokalerna. Verksamheten skulle nämligen bedrivas av en privatpraktiserande psykolog och det kan inte det socialdemokratiskt kontrollerade landstinget acceptera. Och pengar för att engagera en psykolog genom landstinget vill man heller inte avsätta. De 8000 invånarna i Älvdalen får klara sig utan psykolog.

(Mora Tidning)

Vi vill ha SAF-radion!

350 arbetare vid Volvo i Göteborg har skrivit på en protestlista och krävt att få tillbaka SAF-radion. Det utgör ungefär en tredjedel av de anställda vid TB-måleriet. Arbetarna har inbyggda högtalare i hörselskydden. Före sommaren infördes ett fjärde alternativ i headseten: SAFs populära Radio City, som sänder mest musik, men någon gång då och då gör ett näringspolitiskt inlägg på några sekunder. Facket ingrep och stoppade SAF-kanalen, vilket väckte vrede hos de anställda som hävdar att Radio City är den bästa radiostationen i Göteborg. "Facket censurerar vår radio" klagade de missnöjda.

(Metallarbetaren)

Svårare få arbetstillstånd för svenskar

Tolv länder i Europa har gemensam arbetsmarknad. Från Danmark i norr till Grekland i söder. Men Sverige är inte med i EG och ingår alltså inte i systemet. Svenskar måste klara av otaliga byråkratiska hinder för att få arbeta i de olika EG-länderna, medan en dansk i princip bara behöver anmäla flyttning till London, Paris, Lissabon eller Catania. I och med den gemensamma arbetsmarknadens framväxt har det blivit allt svårare för dem som står utanför EG att få arbetstillstånd. Tidigare var det i flertalet länder en enkel formalitet för en svensk att få arbetstillstånd. Idag har det blivit ett allt större problem. Ett problem som bl a drabbar svenska företag som vill skicka ut svenskar på utlandstjänstgöring och svenska forskare som vill arbeta vid utländska universitet.

Inflytande för ovidkommande

Staten lånar på fördelaktiga villkor ut pengar till fastighetsägare som vill renovera och rusta upp bostäder enligt det så kallade ROT-programmet. För att komma i åtnjutande av fördelarna skall fastighetsägaren visa upp ett intyg från den lokala hyresgästföreningen att de tillstyrker åtgärderna. Det gäller även om hyresgästföreningen saknar medlemmar i fastigheten, ja to m när det gäller bostadsrättsföreningar där hyresgästföreningen inte kan ha medlemmar. En bostadsrättsföreningsordförande berättade för Contra hur ett byggprojekt blivit fördröjt ett par månader på grund av denna formalitet. I god byråkratisk ordning måste naturligtvis hyresgästföreningen kontrollera att den inte hade några medlemmar som bodde i bostadsrättsföreningen, och det tog sin grundliga tid.

Det kan f ö tilläggas att själva förekomsten av ROT-programmet kraftigt minskat tillgången till byggnadsarbetskraft för nybyggnader. ROT-lånen infördes när det knappast byggdes några lägenheter alls, för att ge sysselsättning åt arbetslösa byggnadsarbetare. När marknaden nu är en helt annan, med svår bostadsbrist och svår brist på byggnadsarbetare, fortsätter programmet ändå. ROT-arbetena är mycket arbeidskraftsintensiva – en renovering av en lägenhet drar nästan lika mycket arbetskraftsresurser som att bygga en ny.

Så slår regeringen bakvägen mot svensk bilindustri

Skattereglerna för tjänstebilar ändrades radikalt den 1 januari 1987. De nya skattereglerna bestraffar dem som köper svenska bilar och premierar dem som köper japanska (för att inte tala om ryska eller tjeckiska) bilar. Resultatet kan vi se: En kraftigt ökad andel japanska bilar på marknaden och sjunkande andelar för Saab och Volvo. Så drastiska förändringar att regeringen ansett sig behöva utöva påtryckningar på japanerna för att få exportbegränsningar. Bägge de svenska bilföretagen förnekar att de vill ha några begränsningar på japanska bilar. De vet om inte annat att begränsningarna av japanska bilar i USA var startsignalen för japanerna att satsa på just de modeller som konkurrerar med de svenska märkena, istället för billiga småbilar.

Skattereglerna för tjänstebilar är mycket viktiga för nybilsförsäljningen. Mer än hälften av nybilsförsäljningen är tjänstebilar – andelarna är ännu högre för Saab och Volvo. Privatpersoner som vill ha moderna bilar köper oftast två år gamla bilar – de som redan gått som tjänstebil några tusen mil.

Vad är det då i skattereglerna som missgynnar de svenska tillverkarna? Beskattningen av förmånsvärdet bygger nu helt på nybilspriset. Ingen som helst hänsyn tas till kapital- och driftskostnader. En bil med hög kvalitet och generösa garantier (vilket innebär få reparationer och lång livslängd) har ett högt pris och får ett högt skattevärde. En bil med låg kvalitet kan kosta lika mycket i drift – eftersom reparationerna är dyra och andrahandsvärdet lågt – trots att priset är mycket lägre. Men skattemyndigheterna tar inte hänsyn till något annat än inköpspriset för bilen. Systemet är upplagt för att gynna t ex den ryska bilen Vaz. Löjligt billig i inköp, men redo för skroten redan efter sju-åtta år efter ett otal dyra reparationer. Medan en svensk bil – som kanske håller i tjugo år – straffbeskattas.

Nu har svenska tjänstebilsköpare naturligtvis inte sänkt sig så lågt som till ryska bilar. Men de japanska har blivit populära.

Ett enkelt exempel. En bil som kostar 100.000 kronor och håller tio år har en avskrivningskostnad på 10.000 kronor per år. En bil som kostar 150.000 kronor och håller i femton år har exakt samma avskrivningskostnad. Men skattemyndigheterna anser av svårförståeliga skäl den bil som har högre inköpspris – men samma egentliga kostnad – vara femtio procent dyrare!

FRIHETENS
RÖST

08-52 48 99

UTLANDS-NYTT

Fri TV i tvångströja

Ibland har svenska förespråkare för en mindre ofri eter förespråkats en modell med ett fristående TV-bolag ägt av pressen. Idén har ingen annan rimlig motivering än att det är lättare att få pressen själv med på en sådan lösning. Och i avsaknad av andra fria media är det naturligtvis viktigt att få med sig just pressen på förslaget, för att vinna gehör i opinionen. Förslaget har dock mycket lite med en fri eter att göra.

I Västtyskland har man ett system där regionala TV-stationer kontrolleras politiskt. Och politikerna är måna om att hålla sig väl med pressen – och hålla sig väl med pressen gör man genom att inte störa annonsmarknaden. Därför gäller regeln att reklam skall visas i femtonminuters block och med flera timmars mellanrum. Som om pressen inte skulle få publicera annonser i själva tidningen utan bara i en särskild annonsbilaga. Resultatet? Rannsaka ditt eget minne – hur många tyska och hur många engelska TV-program har Du sett den senaste veckan?

Nu resonerar kläffingiga politiker om gemensamma regler för TV-reklam – inför hotet om satellit-TV som korsar alla gränser. Även Sverige har blandat sig i dessa diskussioner. Som om Time, Der Spiegel och L'Express skulle underkastas en kontrollmyndighet innan de fick säljas i Sverige. I teorin skulle inskränkningar av det här slaget bryta mot Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, men om detta bryr sig naturligtvis maktfullkomliga politiker föga. Det finns t o m förslag till EG-direktiv om att paneuropeiska TV-stationer skulle tvingas ha minst 30% (och efter några år 60%) av sina program framställda i Europa.

Det finns bara ett sätt att garantera bra TV-program. Konkurrens. Och det finns bara ett sätt att garantera att lagom mycket resurser satsas på TV. Konkurrens.

Polacker i opposition

Lech Walesa och Solidaritet är viktiga – ja omistliga – inslag i den polska oppositionen. Men de har sin begränsning i att de är uttryck för en populistisk opposition mot ett omöjligt ekonomiskt systems för-

ödande verkningar för de breda folklagen. Det är emellertid knappast troligt att ett Solidaritet vid makten skulle lösa Polens problem. Vad Solidaritet kan bidra med är möjligen att visa vägen för hur polackerna skall bli av med sina nuvarande makthavare.

De lättnader som nu skett i Polen har öppnat för olika oppositionsgrupper av mer hållbart slag att organisera sig.

Anhängare av en fri marknadsekonomi – Reagans och Thatchers motsvarigheter i Polen – kan numer fritt samlas till seminarier och kurser. Det sker bl a i industriföreningarna i Krakow och Warszawa. Tankarna är annars särskilt populära i studentkretsar där amerikanska nykonservativa tidskrifter läses med stort intresse.

Det finns också en mer traditionalistisk fåra i oppositionen. Ett tänkande som bygger på katolicism och nationalism. Kärnan i den rörelsen är Förbundet för ett oberoende Polen (KPN) och dess ledare Leszek Moczulski. KPN grundades 1979 och söker sina ideologiska rötter hos mellankrigstidens polske ledare Josef Pilsudski. Moczulski har tillbringat sex av de senaste nio åren i fängelse och han är en principfast motståndare till socialismen.

En tredje väg för oppositionen ligger betydligt närmare Solidaritet. Det är grupper som i ett västeuropeiskt perspektiv snarast skulle kallas för kristdemokratiska.

De olika grupperingarna utgör embryon till vad som i ett fritt Polen skulle kunna bli politiska partier.

Årets man

Vid årsskiftet utser den amerikanska tidskriften Time magazine "Man of the year". 1938 hette årets man Adolf Hitler. 1988 hette han Michail Gorbatsjov. Bägge var socialister. Och bägge hade gett ett nytt hopp för freden.

Vapenkontroll främjar våld

David B. Kopel, tidigare åklagare på Manhattan, har gjort en studie av effekterna av vapenkontroll åt det amerikanska Cato Institute. Kopel kommer fram till att det inte finns något samband mellan antalet vapen hos allmänheten och antalet

mord. Mellan 1900 och 1930 var antalet handeldvapen i USA konstant, men antalet mord tiodubblades. Mellan 1937 och 1963 ökade antalet handeldvapen med 250 procent, men antalet mord sjönk med 37,5 procent...

När delstaten New York införde ovillkorligt straff för innehav av oregistrerade vapen ökade antalet mord på ett år med 25 procent och antalet väpnade rån med 56 procent.

Å andra sidan, när man i Orlando i Florida, under stor publicitet, utbildade 2.500 kvinnor i skytte för självförsvar, föll antalet våldtäkter på ett år med 88 procent och antalet inbrott med 25 procent!

I Sverige var slagordet kring sekelskiftet: "En man, ett gevär, en röst!". Ett säkert sätt att minska brottsligheten!

Pinochet populärare än Allende!

Så har det då efter femton år hållits en fri folkomröstning i Chile. Uppenbarligen har det gått hederligt till, eftersom makthavarna förlorade. Chile var 1970 ett undantag i Latinamerika. På en kontinent full av militärdiktaturer var Chile en väletablerad demokrati sedan 1932. I en valkamp mellan tre jämnstarka kandidater 1970 vann Salvador Allende 36 procent av rösterna och blev president. Marxistiska dogmer ruinerade Chiles ekonomi och demokratin avskaffades. När militärkuppen genomfördes 1973 var det bara att ersätta en diktatur med en annan. Och Chile blev återigen en särpling i Latinamerika. Idag en udda diktatur på en kontinent med i huvudsak demokratiska regeringar vid makten.

När Chiles folk äntligen fick säga sin mening sa man nej till diktaturen. Men hela 44 procent sa ja till Pinochet. Det var fler än de som en gång stödde Allende...

Perestrojka...

Förvisso behövs en hel del förnyelse i Sovjet. Under stort ståhej invigdes redan 1984 den 257 mil långa s k BAM-järnvägen (Bajkal-Amur), en nordlig parallell till den transsibiriska bana som byggdes redan under tsar-tiden. Men BAM var inte färdig. Fortfarande går inga passagerartåg, annat än längs begränsade delar av sträckan. En tunnel, vid Severo-Musiky, som skall bli 15,3 kilometer lång är ännu så länge bara halvfärdig – efter tio års arbete. Och trafikbelastningen på de delar av järnvägen som är i trafik har gjort att

järnvägen redan blivit utsliten – innan den öppnat!

Skuldkrisen

En hel del uppmärksamhet har ägnats den skuldkrisen. Att en rad u-länder har lånat så mycket pengar av bankerna i Väst att de inte kan betala tillbaka. Och den andra sidan av detta mynt: Om låntagarna inte kan betala tillbaka tvingas bankerna skriva av sina fordringar och gå i konkurs. Och med tanke på hur mycket pengar bankerna lånar av varandra skulle det inte bara bli en konkurs, utan en kedjereaktion...

Hittills är det u-länderna – och framförallt då Latinamerika – som stått i centrum för intresset. Snart kommer emellertid en annan del av världen att befinna sig i samma situation: Östeuropa. I slutet av 1987 hade länderna i Östeuropa en nettoskuld på 99 miljarder dollar, en ökning med 40 procent på två år. Väst har lånat ut pengar som använts för att hålla levnadsstandarden uppe – om inte hade kanske flera av regimerna fallit på grund av folkligt missnöje, som numer inte kan kvävas med vilka metoder som helst, ens i en kommunistisk stat.

Värst utsatt är – nu som tidigare – Polen. Men nu har Sovjet – som tidigare knappast lånat några pengar på den internationella marknaden – ryckt fram som den näst största låntagaren i Östblocket. Ensam om att minska skuldsättningen är Rumänien.

Privata postkontor

I USA växer de privata postkontoren upp som svampar ur jorden. Sedan länge är US Mail i stort sett utkonkurrerat när det gäller att skicka paket. Det dominerande företaget med landsomfattande distribution heter US Parcel Service. Nu är det på marknaden för vanliga postkontor som de privata företagen hotar postverkets ställning – eller stödjer den. Till en del är det fråga om att sälja US Mails tjänster – som de privata postkontoren inte får någon rabatt på. Men kunderna är beredda att betala extra för att uträtta sina postärenden i trevliga lokaler på lämpliga tider. En postbox-adress betraktas som något halvsak i USA. De privata postkontoren erbjuder sina kunder gatuadress istället...

Det största företaget i branschen, Mail Boxes Etc, har över 700 kontor med en omsättning på 50 miljoner dollar.

Sälarna

Vem hade en aning om att det över huvud taget fanns säl i Skåne innan Saab ville hämta sand till sin nya bilfabrik i närheten av Falsterbo? Saab ändrade, efter en opinionsstorm, sina planer, men det hjälpte inte. Sälstammen drabbades av andra olyckor. Enligt enstämiga uppgifter har nu sälarnas öde sin orsak i miljöförstöringen. Finns några belägg för detta? Nej, inga alls. Enligt intensiv ryktesbildning skall det särskilt vara förekomsten av dioxin i havet som är skadligt för sälarna. Finns det några belägg för detta? Nej, inga alls. Tvärtom, säldöd har förekommit även i Trøndelag i Norge, där det inte finns något dioxin i havet.

Skogsöd är ett annat hot. Som påstås vara förorsakat av biltrafiken. Men tillväxten i de svenska skogarna är högre än någonsin tidigare, trots att biltrafiken ökat. Ja, det vore fullt möjligt att rita kurvor som visade det statistiska sambandet mellan ökad biltrafik och ökad tillväxt i skogen! Förvisso har en del träd vid nybyggda vägar drabbats av problem. Seriösa skogsforskare menar dock att den främsta orsaken till detta är att träd som tidigare stått skyddade för vinden i en tät skog plötsligt hamnar i vindfånget när man hugger ut en gata till den nya vägen.

Det finns goda skäl att ta hot mot miljön seriöst. Men det är lika viktigt att inte drabbas av panik och vidta åtgärder som saknar sakliga motiv.

Bostäder till briterna!

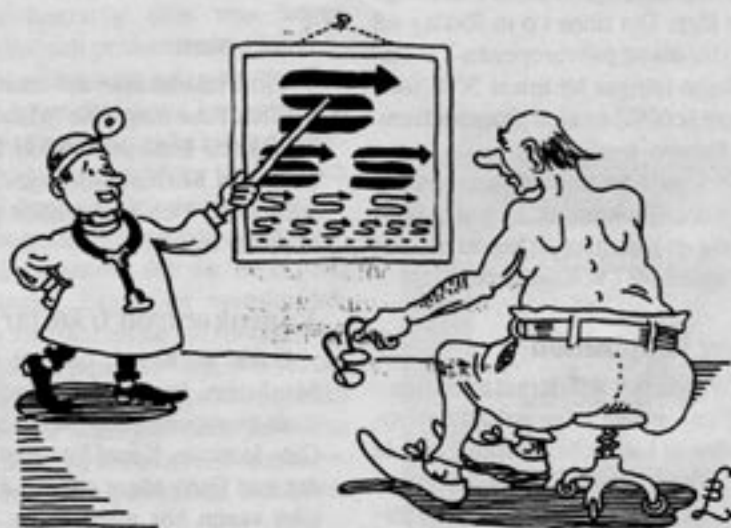
När Margaret Thatcher blev premiärminister 1979 var det bara hälften av briterna som bodde i egna hus eller lägenheter.

Den lägsta siffran i det fria Europa – med undantag för Sverige. Nu har andelen som äger sin bostad ökat till två tredjedelar. Framförallt genom att de som bott i kommunalägda hus, så kallade "Council Houses", har fått köpa sina lägenheter. Till fördelaktiga priser. Det berättade Madsen Pirie, chef för Adam Smith Institute i London vid ett besök i Norge i somras. En motsvarighet får vi i Sverige när de så kallade allmännyttiga bostadsföretagen säljer ut sina lägenheter till hyresgästerna. Något som inte ens skett i borgerligt styrda kommuner. I Malmö såldes till exempel åtskilliga kommunala fastigheter, men inte till hyresgästerna utan till privata fastighetsbolag.

Pirie framträdde inför Fremskrittspartiets Ungdomsförbund och berättade om strategin inför privatiseringarna. Att "köpa" alla som kan tänkas vara emot. Ett exempel, när brittiska televerket (British Telecom) såldes ut, kunde man förvänta sig motstånd från handikapporganisationerna, eftersom de handikappade hade speciella rabatter. Alltså infördes i överlåtelseavtalet en punkt om att det nya bolaget skulle behålla samma regler.

Det är svårt att avskaffa offentliga verksamheter, de har som katten nio liv. Pirie berömmar sig själv över att ha hittat den enda offentliga verksamhet som avvecklats i Storbritanniens historia. Tjänsten som inrättades 1812 för att i Dover spana efter Napoleons förväntade invasionsflotta drogs in 1946.

(*Fremskritt, Oslo*)

ALLA DESSA HUNGRANDE...

Karl Zinsmeister fortsätter här sin redogörelse för orsakerna till hungern i världen. Tankarna på en fri ekonomi börjar vinna fotfäste i tredje världen – den enda varaktiga lösningen på problemen.

Om vi ser tillbaka på hungersnöden i världen sedan 1960 blir den politiska bakgrunden klar. 1968 skapades hungersnöd i Nigeria som en del av Biafra-kriget. Den (icke-kommunistiska) nigerianska militärregeringen förstörde och förgiftade livsmedel, stoppade nödhjälp och använde svälten som ett vapen. Den biafranska rebellregeringen blandade sig också i hjälpansträngningarna. En politisk hungersnöd skapades och upp till en miljon människor gick under.

Mindre än ett årtionde därefter, efter Kambodjas fall 1975, införde Pol Pots doktrinära kommunister en mördarregim med "omskolning" och "mobilisering" av nationen på sitt program. De som bodde i Phnom Penh och andra städer tvingades att flytta till outvecklade landsbygdsområden. Konfiskationer, kollektivisering och utrensningar raserade lantbrukets ekonomi. Svälten blev snart skriande. Två av åtta miljoner kambodjaner avled under de följande månaderna, många som en följd av svält.

Afghanistan följde kort tid senare. Sedan den sovjetiska invasionen har de sovjetiska styrkorna och de afghanska regeringsstyrkorna inte bara fört krig mot mujaheddin, utan också, som Helsingforsgruppen formulerar det, "mot varje komponent i livsmedelssystemet". De har förgiftat brunnar och förstört bevattnings-system. De har huggit ner fruktträd och skjutit boskap och husdjur. Säd har bränts på fälten och lagringsanläggningar har angripits med fosforbomber. Trädgårdar och odlingsterrasser har perforerats av bombkratrar och minor.

Vete som burits in från Pakistan har emellanåt varit den enda mat som många afghaner kunnat få, och brittiska studier gör gällande att tjugo procent av barnen i

de norra provinserna lider av allvarlig undernäring. Naturligtvis förbjuder regeringen Internationella Röda korset att distribuera hjälp på landsbygden. Även om det inte finns några officiella dödssiffror tillgängliga så har Afghan Aid, en organisation i London, uppskattat att en halv miljon afghaner har drabbats av svält vid olika tillfällen under de senaste åren. De som har undkommit svälten gjorde det

I Indien skulle en svältkatastrof leda till en storm i pressen. Svält saknar inte samband med pressfrihet – och med demokrati.

främst genom att lämna landet, något som har gjort att idag är varannan flykting i världen afghan.

I Moçambique, ett land som är bördigt och dessutom har stora mineral- och energitillgångar, men som drabbats av en misslyckad regering – dog 100 000 människor av hunger i början av 1980-talet. Ytterligare sex miljoner hotas idag av svält, enligt FN.

Från portugisernas utgång 1974 till början

av 1980-talet kontrollerade den moçambikiska regeringen livsmedelspriserna och styrde alla jordbruksinvesteringar till stora statsjordbruk. Bönder och farmare fick sin försörjning med utsäde, verktyg, konstgödsel och foder avskuren. Idag är oanvända traktorer, lastbilar och pumpar spridda över landsbygden, de kan inte användas på grund av brist på reservdelar och bränsle. Hackor, yxor, utsäde och konstgödsel är svåra att få tag på. "Man vill bruka jorden, men till det behövs verktyg", säger en biståndsarbetare.

Regeringen har skapat ett sådant lidande i landet att en gerillarörelse har kunnat mobilisera 10 000 soldater som får allmänhetens sympati, trots att man själv saknar en enhetlig ideologisk linje och har gjort sig kända för att ibland hemfalla åt brutalitet, inklusive anfall mot livsmedelskonvojer.

Kenya contra Tanzania

När nu världen misslyckas med att klarlägga några av de mest uppenbara, grymma och undvikliga hungersnöderna, så är det inte överraskande att de ofta är blinda inför mer subtila former av politisk hunger. Flertalet länder i Afrika och en del andra delar av Tredje världen är idag i händerna på ideologiska krafter som visserligen inte är skändliga som de i Kina, Etiopien eller Sovjetunionen, men som också de för död med sig.

I många u-länder har regeringarna så motarbetat landsbygden att de inte kan producera något effektivt. Det är ofta en process som påskyndas av motstridiga effekter. Å ena sidan missköts myndighetsuppgifter som underhåll av vägar och infrastruktur och fördelningen av det tekniska biståndet. Å andra sidan förvrider ett helt batteri av skatter, tullar, marknads-

direktiv, subventioner och regleringar priserna och hindrar marknaderna från att operera effektivt. Resultatet är elände som växer sakta men säkert.

Det kanske bästa sättet att illustrera detta är att ställa utvecklingen i Kenya – ett av Afrikas få framgångsexempel – mot Tanzania – ett rejält misslyckande. De två länderna har en gemensam gräns och är klimatmässigt och topografiskt likartade, men med de större naturresurserna på Tanzanias sida. Kenya och Tanzania har en del befolkningsgrupper gemensamma och deras förkoloniala och koloniala historia har i stora stycken varit gemensam.

Men efter självständigheten valde Kenya och Tanzania vitt skilda politiska vägar. Under Jomo Kenyatta tog Kenya avstånd från nationaliseringar och konfiskation av privat egendom. Det nationella slagordet blev "harambee" (själv-hjälp), och privat ägande och privat industri uppmuntrades. Företagen ansågs vara medborgarnas ensak och den bästa vägen att avskaffa fattigdomen. Kenya begick stora misstag av samma slag som i övriga Afrika – t ex förföljelse och utvisning av de asiatiska invandrare som varit en av de viktigaste bärarna av modernisering i Afrika. Men de stora dragen i den ekonomiska politiken var liberala och marknadsorienterade.

I Tanzania, å andra sidan, var Julius Nyerere anhängare av en fullständig afrikansk socialism. Banker och industrier nationaliserade och obligatorisk samhällstjänst infördes.

Nyereres ekonomisk-politiska filosofi byggde på vad han kallade "ujamaa"- (familje-) socialism – Tanzania skulle omvandlas från en nation av individuella bönder till ett samhälle med småskaliga kommuner. Här ser vi ett exempel på klassisk ordmagi av vänsterpolitiker och utopistiska renlevnadsmän. För att citera en europeisk anhängare: "Man har inte förstått att reformeringen av jordbruket skulle börja med reformeringen av människan".

Nyerere var ingen tyrann, men hans

socialism förde till ett jättelikt byomflyttningsprogram som var en föregångare till den etiopiska versionen och resulterade i tvångsflyttning av 90 procent av landsbygdsbefolkningen till nya centralbyar. I motsats till sina etiopiska motsvarigheters säkerhetsöverväganden verkar Nyerere mer ha motiverats av den naiva tron att en omflyttning till större byar skulle göra det lättare för folk att handla kollektivt och påskynda tillgången till läkarstationer, skolor, nya brunnar och andra moderniteter.

Samma torka som drabbade Etiopien drabbade också Kenya, men tack vare landets privata jordbruk behövde inga människor svälta ihjäl.

I själva verket var ujamaa-kollektiven ett fullständigt misslyckande. Året efter det att de infördes måste Tanzania importera nästan en miljon ton spannmål för att undvika hungersnöd. Det kollektiva jordbruket måste snart överges och privata jordlotter åter tillåtas, ja t o m bli ett krav. Men skadan var redan skedd. De nya byarna hade förstört de gamla fysiska anläggningarna och brutit ned de sociala mönstren, utan att skapa någon god ersättning. Man hade brutit ned skyddet för den privata äganderätten. Man hade tving-

at bönder att flytta bort från sin mark. Resultatet var elände, fattigdom, hunger och död.

Grunden för jordbruksproduktionen är organisation och belöning. I Kenya är konstgödsel-, utsädes- och jordbruksredskapshandeln alla privata. Försörjningen med bekämpningsmedel är delvis privat och delvis statlig. I Tanzania kontrollerar regeringen alla fyra nyckelbranscherna – med stor ineffektivitet. I Kenya har västerländsk kunskap och västerländskt kapital välkomnats. I Tanzania nationaliserades det utländska kapitalet. I Kenya, liksom i större delen av Afrika, köper regeringen upp och vidareförsäljer huvuddelen av grödan, men priserna bygger på världsmarknadspriserna. I Tanzania sätts priserna politiskt och de har hållits på en absurdt låg nivå.

Med utgångspunkt från det kollektiva samägandet har Kenya privatiserat jordtillgångarna, Tanzania kollektiviserat dem. Kenya höll sina valutakurser rörliga och blev ett starkt jordbruksexportland. Tanzania kontrollerade växelkurserna på hög nivå för att göra importen billig och på det sättet förstörde man marknaden för den egna exportindustrin. För att skaffa fram pengar till de stora offentliga utgifterna (tre av fyra tjänstemän i Tanzania är anställda av staten) införde landet hårda skatter på jordbrukare och andra företagare.

På grund av sin förnuftiga fria ekonomi är Kenya i stort sett självförsörjande med livsmedel. När ihållande torka drabbade landet i början av 1980-talet var man betydligt bättre förberett än Tanzania eller flertalet andra afrikanska länder. Trots att regnet uteblev svält inga människor ihjäl i Kenya.

Ekonomisk frihet

Andra delar av världen har klarat sig bättre än Afrika. Asiatiska utvecklingsländer gav sig i kast med den gröna revolutionen och har på ett dramatiskt sätt ökat jordbruksproduktionen. Indien – som för inte länge sedan betraktades som ett

hopplöst fall, dömt på grund av bristande resurser och alltför mycket folk till att för evigt lita på hjälp utifrån – är nu livsmedellexportör (bl a till Sovjetunionen). På "gräsrotsnivå" är den indiska ekonomin fri och byggd på privat företagsamhet. Regeringen gör insatser för att sprida ny teknologi och kapital och hjälper till att bygga upp marknader.

Så det finns hopp, där förödande statliga ingripanden kan minimeras. Under bara de senaste åren har flera av de värsta syndarna, inklusive Tanzania, Moçambique och nyligen Etiopien antingen utlovat eller påbörjat marknadsinriktade reformer. Under den nye presidenten Ali Hassan Mwinyi har tanzanierna minskat priskontrollerna och restriktionerna för privata affärsmän och devalverat valutan för att främja jordbruksexporten. Moçambikerna har minskat inriktningen på statsjordbruk. Flera andra afrikanska länder har medgett sitt misstag när de tidigare har struntat i jordbruket (kontinentens viktigaste näring) till förmån för stora industri- och stadsprojekt.

Bortsett från det desperata ekonomiska läge som dessa länder befann sig i, har påtryckningar från Världsbanken och regeringarna i Väst tjänat som katalysator till reformerna. På senare tid har Väst insett att det enda vettiga sättet att utnyttja hjälpinsatserna (vid sidan av katastrofhjälp när det behövs snabba insatser för att rädda liv) är att använda käpp eller morot för att påskynda strukturella reformer. Alltför ofta under senare år har lättvindigt utdelad hjälp från Väst bara permanentat den sittande regeringens maktställning och understött en fortsatt anti-ekonomisk politik.

Olyckligtvis gick det till så i Etiopien, där femton miljarder i offentlig hjälp, det mesta från USA, strömmade in på två år. Det värsta var det sätt på vilket det var nödvändigt att "tigga hos bödeln att få lov att komma att hjälpa hans offer", som den franske politiske skribenten Bernard-Henri Levy formulerade det. Mengistu var enligt uppgift beredd att hellre låta flera miljoner människor dö än att kapitulera på principiella punkter, så Röda korset, den amerikanska regeringen och andra hjälporganisationer måste smyga omkring för att inte stöta sig med derguen (det revolutionära rådet). Under den processen blev de tysta medbrottslingar till regimens brutalitet. Livsmedelstransporter beskattades enligt uppgift med 350 kronor per ton

för att finansiera armén och spannmål gick också direkt till soldaterna som sold. Omflyttnings- och byprogrammet finansierades med skänkta medel och förråd.

Existensen av hunger i världen väcker hos många människor i Europa och Amerika inte bara medkänsla utan också skuld. Som de rika ibland gör, försöker vi "köpa" oss själva fria från denna skuld genom att ösa stora mängder av ovillkorlig finansiell hjälp över de fattiga. Från 1970 till början av 1980-talet ökade den västerländska hjälpen till Afrika söder om Sahara med 5 procent per år i reala termer. I en del länder uppgår hjälpen per invånare till en tredjedel eller mer av inkomsten, vilket ger en helt ny dimension i ordet "beroende". Om dessa länder har drabbats av problem under de sista femton åren så har det inte varit på grund av brist på utländsk hjälp, utan på grund av brist på vettiga ekonomiska spelregler.

Om vi vill hjälpa världens fattiga måste vi fortsätta att driva deras härskare till att acceptera ekonomisk frihet. Även små reformer för friare marknad har gett stor avkastning i hungriga länder, som i Kina. Men hittills har åtgärderna varit ganska små. Inget land har avskaffat regeringsmonopolet på att sälja jordbruksprodukter. Inget har helt avreglerat priserna eller handelsrestriktionerna. Få har anpassat sig till småböndernas villkor – de bönder som är utvecklingsländernas potentiella räddare. Alla har kvar stora och klämfingriga offentliga sektorer.

Men ändå. Tankarna på en fri ekonomi börjar vinna fotfäste i Tredje världen. När Jonas Savimbi, ledaren för UNITA, som kämpar för att befria Angola från sovjetisk och kubansk dominans, besökte Washington 1986 frågade jag honom vad han skulle göra i ett fritt Angola för att undvika de ekonomiska misstagen i grannländerna. Han svarade att regeringens uppgift är att bygga vägar och att skapa en marknad, att hjälpa till med tekniska kunskaper och förutsättningar för investeringar, och att sedan dra sig tillbaka. Bara individer och individuella initiativ kan, förklarade Savimbi, skapa välstånd: "När man låter folk bruka sina egna gårdar har de motiv att producera – 'då får jag något själv' – och genom att få något själv hjälper han sin by, sitt distrikt, sin provins, sitt land"

Även om detta svar kan låta självklart för en västerlänning så är det kätterskt från en afrikansk ledare. Om Savimbis budskap förverkligas utanför den ombonade världs

som amerikanska möteslokaler utgör, så kan de visa sig leda till ett verkligt alternativ till två årtiondens centralisering som har strypt Afrikas en gång så produktiva resurser.

Politiska förändringar löser problemen

Alternativet är katastrof. Etiopien ansågs en gång vara en tänkbar kornbod för Afrika. Under Haile Selassies tid var landet livsmedellexportör. Små gårdar klarade sig fint, stora plantager växte fram och odlade livsmedel och exportgrödor. Pri-

När folk brukar sina egna gårdar har de motiv att producera – till gagn för såväl hembyn som landet som helhet.

vata handlare och investerare bedrev verksamhet. Men allt detta kastades till spillo. Och när så den återkommande afrikanska toqkan slog till skördade den sin bittra politiska frukt.

Utomstående observatörer kunde ha förutsett vad som skulle hända. Men en stor del av världen verkar ha accepterat påståendet att svälten och de en miljon döda var, som Etiopiens FN-ambassadör uttryckte det, "motgångar skapade av miljön". Detta bygger på en allmän uppfattning att världshungern är en följd av naturkatastrofer: för lite regn, för mycket folk, en mystisk "ökenutbredning", dålig jordmån, otur...

Men det krävdes medvetna handlingar av människor för att förvandla naturens fenomen till olyckor. Om inte övergripande politiska faktorer inverkar skulle inte miljön idag föranleda att folk svält och dog av undernäring. Zimbabwe, till exempel, genomled samma torka, men där var det inte många som avled, tack vare ett

starkt jordbruk byggt på privat jordägande. På samma sätt befinner sig Indien idag i den värsta torkperioden på årtionden, men det är inte många som svälter, eftersom landet normalt har livsmedelsöverskott, massor av välmående bönder och livsmedelshandlare och ett bra av regeringen understött distributionssystem.

Ed Hullander från den amerikanska motsvarigheten till SIDA (AID) ställde

Etiopiens politik i strålkastarbelysning 1985: "För femton år sedan när jag var på högslätterna [i Etiopien] såg jag majs som skulle ha varit en dröm i Mellanvästern. Det ser man inte idag. Det var politiken som stoppade jordbruksproduktionen, minskade livsmedelstillgången, det som leder till hungersnöden."

Idag är hungersnöd ett politiskt fenomen och inte ett naturfenomen. Och det är poli-

tiska förändringar som avskaffar problemet.

Karl Zinsmeister

Artikeln har återgetts ur juni numret 1988 av Reason magazine, med vederbörligt tillstånd. Copyright 1988 The Reason Foundation, 2716 Ocean Park Blvd, Suite

FILMRECENSION

Rambo III

Att det kommer uppföljare till populära filmer är i och för sig ingenting att förundras över. En uppföljare till en succéfilm är som regel ett ganska säkert kort, förutsatt att standarden på uppföljaren inte alltför mycket avviker från den första filmen. I dagens läge kostar en amerikansk normalbudgetfilm så där ett par hundra miljoner kronor att producera, pengar man givetvis vill ha tillbaka med rimlig avkastning.

Men nog har det uppstått en stor brist på fantasi hos dagens manusförfattare, när man på samma annonsuppslag hittar såväl *Crocodile Dundee II* och *Polisskolan IV* som *Poltergeist III*, och *Rambo III*!

Rambo III, med Sylvester Stallone i huvudrollen, har föranlett allas vår Sara Lidman att skriva flera inlägg i Svenska Dagbladet på temat Rambo och filmvåldet. Den som kommer ihåg Sara Lidmans engagemang i Viet-

namfrågan på 70-talet, och hennes hat mot USA, kanske inte är direkt förvånad över hennes upphetsning. Rambofilmerna handlar om en f d Vietnamsoldat, som bedriver enmanskrig mot kommunister i Vietnam och i Afghanistan, och det faller självklart inte denna svammeltant på läppen. Hur annorlunda hade hon inte reagerat om Rambo varit en Heroisk Socialistisk Soldat!

Det troliga är dock att hon inte sett någon av Rambofilmerna, vilket hon förmodligen har gemensamt med många andra skribenter med det s k filmvåldet i blickfånget. Av deras skrivelser att döma kunde man tro att de knappast varit i närheten av en biograf sedan Buster Keatons dagar.

Och det är väl det som är problemet, det som gör att debatten ofta hamnar snett: De flesta filmer av action-typ görs av filmmakare i trettioårs-åldern för en publik på mellan femton och tjugofem. Kulturskribenter, förståsigpåare, och andra som förfasar sig, är däremot i regel grånade kvinnor och män – ofta av det mer distingerade slaget – som sedan länge förlorat kontakten med den yngre generationens sätt att tänka och reagera. Kanske också med vad man skulle kunna kalla "vanligt folk". När dessa besserwisserns applicerar sina värderingar och sina erfarenheter av

filmmediet – på en generation för vilken film och TV är vardagsmat och som vuxit upp med dessa bildmedier, hamnar man lätt i galen tunna.

Det är troligtvis också förklaringen till att filmcensuren brukar censurklippa frenetiskt – helt utan logik och eftertanke – så fort det rör sig om amerikanska actionfilmer. En annan av Sylvester Stallones senare filmer, *Cobra*, lyckas man, efter hot om totalförbud, hacka sönder så till den milda grad att slutscenen försvann – en slutscen som den filmintresserade dock kunde se i sin helhet i TV:s filmkrönika (!). Lika illa gick det för filmerna *Robocop* och *Terror på Elmstreet III*. I båda fallen rör det sig censuringrepp på omkring sex minuter, vilket förvandlar filmerna från hygglig underhållning till en svårbegriplig hackmat.

Även *Rambo III* har utsatts för dessa filmcensurernas filmmassakrar. Här fattas 153 meter, dvs fem och en halv minut. Detta i bjärt kontrast till den förra Rambofilmen, som, efter omfattande debatt och regeringsbeslut, släpptes helt utan klipp.

Som i de flesta andra filmer av den här typen – antingen de utspelar sig i historisk tid, i nutid eller i någon avlägsen framtid – är det den klassiska hjältesagan, och den klassiska kampen mellan ont och gott,

som återberättas. Rambofilmerna, i vart fall de båda uppföljarna, kan närmast liknas vid gammaldags matinéfilmer – även om filmcensurernas byråkrater inte begripit det. Handlingen är närmast barnsligt enkel, och hjälten en hederlig och inte alltför komplicerad figur. Särskilt fridsam är Rambo kanske inte, men hur ska någon kunna ta kål på sovjetiska soldater utan att ta till vapen?

För den som har bamasinnet (pojksinnet) kvar, och som helst vill slippa genomlida hur t ex Meryl Streep och Dustin Hoffman löser *relationsproblem*, är *Rambo III* ingen dålig film – även om de upprepade stridsscenerna efter ett tag blir lite långrandiga. Realismen i stridsscenerna och de pyrotekniska specialeffekterna finns det i vart fall ingen anledning att klaga över.

Även om *Rambo III* inte kan räknas till filmkonstens mästerverk är svårt att betygsätta en film där flera minuter fattas. Det är som att recensera en bok där någon varit framme och och rivit ur ett antal sidor. Vi får alltså ge oss till tåls tills vi får se hela filmen. För den oklippta versionen kommer. Var så säker! Som matinéfilm på TV, någon söndagseftermiddag en bit in på nästa sekel!

Anders Fjällström

Contras reporter Tommy Hansson besökte den 22-24 augusti den angolanska befrielse rörelsen UNITAs högkvarter Jamba. Han berättar i det följande om sina intryck från detta besök.

UNITAs andreman till Contra:

”VI TVINGAS TA UTLÄN- NINGAR TILL FÅNGA!”

När Contras utsände kommer till befrielse rörelsen UNITAs bushhögkvarter Jamba, i sydöstligaste Angola, har president Jonas Savimbi just rest till fronten i norr. ”Går det bra att träffa vice presidenten i stället?”, frågar UNITA-folket.

Vice presidenten Jeremias Chitunda var i många år rörelsens representant i Washington DC och betecknades därmed som utrikesminister. Men sedan 1986 rankas han alltså som UNITAs andreman efter dr Savimbi.

Chitunda tar emot i ett väl möblerat mindre rum, vägg i vägg med UNITAs gästmatstall. Med sig har han brigadgeneral Tony Fernandez, en UNITA-veteran som var med och grundade rörelsen tillsammans med Savimbi 1966. Fernandez studerade dessutom ett år i Uppsala i början av 1960-talet.

Chitunda avfärdar spekulationerna om

att UNITA skulle vara dömt att gå under efter den sydafrikanska trupp reträtten i augusti-september.

– Nu har vi verkligen möjlighet att visa att vi kan klara av att föra kampen precis som förut, men utan sydafrikansk hjälp. Men det är viktigt att understryka att alla utländska trupper måste lämna Angola. Vi måste ha en bindande överenskommelse om en kubansk reträtt också.

För tre-fyra år sedan fanns 30 till 35 000 kubanska soldater i Angola för att försvara den marxist-leninistiska MPLA-regimen i Luanda mot UNITA. Därefter har den kubanska närvaron ständigt förstärkts, och i dag finns cirka 60 000 kubaner landet.

Två dimensioner

UNITAs målsättning är att tvinga MPLA-regimen till förhandlingsbordet, framhåller Jeremias Chitunda:

– De måste förhandla med oss förr eller

senare. Det är enda sättet att få till stånd en varaktig fred i landet. Vårt folk har nu nästan nått taket för vad det orkar med av krig och lidande. Och tro mig, MPLA vet att man inte representerar hela Angolas folk. Enligt vårt synsätt måste alla representativa krafter i landet få vara med och bestämma.

Varken UNITA eller SWAPO-rörelsen i Sydafrika/Namibia har varit representerade vid förhandlingar om fred i Angola och självbestämmande i Namibia. Är inte det en nackdel? Nej, inte nödvändigtvis, menar Chitunda.

– Förhandlingarna har två dimensioner – en internationell och en nationell. Internationellt ska beslutas om ett tillbakadragande av de utländska trupperna. Om inte kubanerna dras tillbaka, kan inte heller FNs resolution 435 om Namibia genomföras. När de internationella frågorna lösts, kommer vi till en nationell återförening i Angola. Men även om vi inte har varit med direkt i förhandlingarna, har vi fått direkt information om händelseutvecklingen.

Förhandlingarna har förts mellan Sydafrika, Angola och Kuba, med indirekt medverkan av USA och Sovjetunionen. Naturligtvis är det en känslig process att tillgodose alla sidor så att ingendera parten känner sig ha förlorat ansiktet. Det finns vidare många oklara punkter. Det är exempelvis känt att cirka en tredjedel av kubanerna är HIV-smittade, och det har spekulerats i att Fidel Castro inte tillåter dessa att återvända till Kuba.

Vice president Chitunda tillåter sig trots allt en viss optimism:

– Det finns klara indikationer på att

Exercerande UNITA-soldater i Jamba

Militär träning modell UNITA: Ett befäl vid hinderbanan skjuter skarpt för att göra träningen realistisk. Den förste soldaten in på banan skymtar strax framför befälet.

Moskva inte längre anser sig har råd att kasta ut pengar på ett ändlöst krig i Afrika, och att man utövar påtryckningar på MPLA att komma överens med UNITA. Vi ser Sovjets inflytande över MPLA och Kuba som positivt i detta avseende.

"Apartheid måste avskaffas"

Det har diskuterats mycket hur man ska definiera UNITA ideologiskt. Sant är, att rörelsen med vapen i hand bekämpar en kommunistisk regim. Men är man därför med nödvändighet en "provästlig" eller "antikommunistisk" organisation? Jeremias Chitunda svarar så här:

– Klart är, att vi inte är en kapitalistisk organisation. Vi har ju t ex ingen penninghushållning i de befriade områdena. Man

kan inte passa in UNITA i existerande ideologiska ramar. Men det finns hos oss influenser från socialdemokratin, sådan den praktiserats i länder som Italien och Portugal. Vi är vidare klart för politisk maktfördelning, fria val, fri företagsamhet, fri religionsutövning och privat jordbruk. UNITA är en unik organisation på många sätt eftersom Angola är unikt.

– För att få Angola på rätt kurs kan vi inte ta efter västerländsk kapitalism alltför mycket, men vi behöver förvisso kunskap på många olika områden och materiella resurser som vi kan få från västvärlden. Och vi kan lära av MPLAs misstag.

När man diskuterar UNITA kommer man förr eller senare in på Sydafrika. UNITA har aldrig gjort någon hemlighet av att man haft med Sydafrika att göra, och det är omöjligt att förneka att sydafrikanska styrkor svarat för viktiga insatser i kriget mot kubanerna i Angolas södra delar. Även om man bland MPLAs vänner gjort sitt bästa för att överdriva UNITAs beroende av Pretorias stöd.

Hur ser UNITA på problemet med rasåtskillnad i Sydafrika? Vicepresidenten svarar:

– Apartheid måste uppenbarligen avskaffas. Det är ett mycket anakronistiskt och orättvist system. Frågan är hur lång tid den processen ska tillåtas ta. Vi anser inte att det är vist att förorda väpnad revolution, och vi skulle gärna vilja bidra så mycket som möjligt till en lösning av problemen i Sydafrika. Vi tror mer på samtal och

kompromisser än på våld.

Illegal regim

Alla i Jamba tycks känna till den svenska regeringens inställning i Angolakonflikten. Tony Fernandez har ett särskilt intresse för Sverige efter sin studietid i Uppsala, och även Jeremias Chitunda har besökt vårt land. Det skedde 1983. Chitunda och Fernandez ger denna syn på det svenska stödet till MPLA-regimen, som för närvarande uppgår till cirka 300 miljoner (Sverige är det enda västland som ger bilateralt bistånd på regeringsnivå till MPLA):

Vi är inte ett banditband, som den officiella svenska inställningen tycks vara. Vi var den enda gruppering som kämpade mot den portugisiska kolonialismen från en bas inne i landet – MPLA höll till i Dar es Salaam och FNLA i Kinshasa. Den 15 januari 1975 skrev vi under ett dokument i Alvor i Portugal om att fria val skulle hållas i Angola och att alla utländska styrkor skulle bort. Men MPLA bröt mot det avtalet, och därefter har vi kämpat en rättvis kamp mot den part som avbröt den demokratiska processen i landet och importerade tiotusentals kubanska soldater.

– Sverige får stödja vilken sida man vill i Angola, men vi vill tala om att om man bistår MPLA stödjer man en illegal regim som kommit till makten genom löftesbrott och våld. Ingen person i MPLA-regimen har valts till sitt ämbete i fria val. Den svenska regeringen kan inte förneka historien, lika litet som den sovjetiska regeringen kan förneka att Stalin existerade.

Chitunda och Fernandez frågade sig också varför Sverige inte ger något humanitärt bistånd till de två miljoner angolaner som lever på befriat område.

– Och eftersom vi behärskar betydande områden i norr innebär det att ungefär halva Angolas befolkning är beroende av UNITAs administration. Räkna inte Sverige med dessa människor?

Kommer fler svenskar att tillfångatas?

I september 1987 tillfångatogs tre svenskar, verksamma vid företaget Bygg-Paul, av UNITA medan de färdades i en militär fordonskolonn vid Quibaxe, inte långt från Luanda i nordvästra Angola. Göran Larsson dog bara några dagar efter UNITAs överfall av MPLA-kolonnen till följd av skottskador i magen, medan Kent Andersson och Gunnar Sjöberg marscherades

Contras reporter i sällskap med det fria Angolas vicepresident, Jeremias Chitunda

genom den angolanska bushen ända ner till Jamba i sydöst. De kom välbehållna fram i november, och kunde då berätta att de behandlats väl av gerillan.

En dag innan UNITAs eldöverfall hade biståndsminister Lena Hjelm-Wallén besökt ett elkraftverk i närheten av Quibaxe och haft överläggningar med MPLA-regimen. Det spekulerades därför i att UNITAs aktion var planerad som en protest mot Sveriges politik i Angola. En sådan koppling tillbakavisades dock av Jeremias Chitunda:

– Det var en ren tillfällighet att den kvinnliga svenska ministern var i Angola just då. Vi har inte möjlighet att planera sådana här saker med så kort varsel. Men vi har upprepade gånger varnat utlänningar för att färdas i MPLA-konvojer eller att

arbeta i deras gruvor. Om vi gör en aktion mot en militärkonvoj eller en diamantgruva har vi inget annat val än att ta med oss eventuella utlänningar i området. En gång tog vi 66 tjecker, vid ett annat tillfälle ett tjugotal briter. Och så tre svenskar. Om vi inte hade tagit med oss dessa hade risken varit stor att MPLA dödat dem och skyllt på oss.

Frågan är alltså öppen om fler svenska biståndsarbetare kommer att tillfångatas av den angolanska gerillan.

Behärskad optimism.

Betydande kubanska trupp- och krigsmaterielkoncentrationer i sydvästra Angola – mot gränsen till Namibia – mot slutet av sommaren, ledde till farhågor hos UNITA om att en omfattande kommunistisk

offensiv var nära förestående. Om dessa farhågor besannats vet ni när ni läser detta.

Utvecklingen av den väpnade konflikten kan leda i olika riktningar. Möjligheten finns att UNITA tvingas omprioritera sin hittillsvarande strategi, och mer gå över till en renodlad gerillakrigföring. Då kan det också bli nödvändigt att överge basen i Jamba, som kan bli svår att försvara.

Men det är svårt att förutse utvecklingen. Ett står klart – UNITA kommer inte att gå under, vad som än inträffar. Därtill är moralen och disciplinen alltför hög. Och under Contras besök i Jamba i slutet av augusti rådde inte någon domedagsstämning, utan snarare en behärskad optimism.

Tommy Hansson

UNITAs radio hörs över hela Angola

Det omvärlden i första hand ser av UNITA är dels den dynamiska presidenten, Jonas Savimbi, dels den väpnade kamp som förs av de uppskattningsvis 65.000 reguljära soldaterna och gerillakämparna. Men UNITA är jämväl en högt utvecklad infrastruktur omfattande sjukvård, skolor och informationsväsende.

Informationsministern, överste Jaka Jamba (Jamba betyder "elefant"), förklarar behovet av information och propaganda men också av en seriös nyhetsförmedling.

– MPLAs nyhetstjänst Angop sprider lögnen om situationen i Angola som vi måste bemöta. Vi måste tala om vad som verkliga händer här. Vi har t ex nyhetskorrespondenter i Gabon, Zaire, Efenbenskusten och Zambia. Vi avser också att upprätta en daglig nyhetsservice på franska, engelska och spanska.

UNITAs nyhetstjänst, omfattande bl a tidningsproduktion, telegrams-service och radioutsändningar, har hittills rönt ett ganska stort genomslag. Det är vanligt att man citeras i utländska radiosändningar från stationer som BBC, Deutsche Welle och Voice of America. Man sänder från

broadcastcentret i Jamba vidare ut på samtliga tio afrikanska språk i Angola, samt på portugisiska till alla delar av landet.

– MPLA försöker givetvis störa våra sändningar, men vi sänder på flera frekvenser samtidigt och kan därför nå hela befolkningen i norr. Vi försöker se till att varje hushåll har en transistorapparat.

Det råder liten tvekan om, att det finns en avsevärd resonansbotten för UNITAs budskap om ett fritt och självständigt Angola. De 60.000 kubanska soldater som ockuperar landet är oerhört impopulära bland den angolanska befolkningen. Det är t ex förbjudet för en angolans att kritisera kubanerna. Gör han det riskerar han fängelsestraff.

Skottskador vanligast

Sjukvården kämpar naturligtvis med stora svårigheter, men verksamheten tycks vara förbluffande välorganiserad. Contra besökte huvudsjukhuset i Jamba, som omfattar ett flertal hyddliknande byggnader (alla byggnader i Jamba är hyddliknande).

Chef för hälsovården i det befriade Angola är dr Adelino Manassas, en av endast fem fullt utbildade läkare som finns inom UNITA-kontrollerat område. Han

har fött sin läkarutbildning i Luanda.

– Det låter inte mycket, men vi har ganska många i tjänst som har en ända

UNITAs informationsminister Jaka Jamba säger att det finns ett stort behov att bemöta MPLAs "propagandalögnen". UNITA har korrespondenter i en rad länder.

upp till 30-40-årig erfarenhet av sjukvård. Några av våra sjuksköterskor kan göra kirurgiska ingrepp, inte minst då i stridsområdena.

UNITAs sjukvård indelas i en militär och en civil del. De vanligaste krigsskadorna är skottsår i armar och ben, skador vilka kan åtgärdas utan alltför stora problem om den skadade får adekvat vård i tid. Amputationer är dock vanliga.

– Men soldater som träffas av kulor i bröstet eller i hjärnan dör normalt, förklarar dr Manassas.

UNITAs sjukvård omfattar självfallet också en mer normal del, där människor behandlas för blindtarmsinflammation, diarré och andra mer ordinära åkommor. Vanliga barnsjukdomar är mässling och kikhosta. Också tropiska sjukdomar som malaria förekommer.

– Men vaccinationen har fått ner spridningen av de epidemiska sjukdomarna, säger dr Adelino Manassas.

Vid huvudsjukhuset i Jamba finns vidare möjlighet att undersöka patienter

med röntgenutrustning. Kapacitet finns för att utföra fem-sex operationer samtidigt, och vid barnbördskliniken finns tjugo sängar. Det föds i medeltal två till tre barn per dygn i Jamba.

I Jamba finns personal från de internationella hjälporganisationerna Medecines sans Frontieres (Läkare utan gränser) och L'Organisation Handicap International (Internationella handikapporganisationen). Den förstnämnda bistår med läkarhjälp, den senare med proteser.

Otaliga bushskolor

Skolundervisningen på de befriade områdena är utan tvivel en av UNITAs stora framgångar. De otaliga "bushskolorna" över hela Angola har med rätta berömts av utländska iakttagare.

I fyra-femårsåldern kan barnen anslutas till förskolor, men det är inte obligatoriskt. Obligatoriskt är däremot primärskolan, som omfattar åldrarna sex till fjorton år. Inom UNITA-kontrollerade områden finns 951 primärskolor med 232 620

elever. Lärarantalet uppgår till 4 000. De bästa eleverna går sedan vidare till sekundärskolan, som för närvarande har drygt 3 000 elever.

De allra bästa eleverna fortsätter sedan till utbildning i utlandet, t ex till USA, Portugal, Frankrike, Tyskland eller Elfenbenskusten. När de sedan återvänder till Angola har de värdefulla erfarenheter att förmedla.

UNITA betonar utbildningens betydelse mycket starkt, understryker utbildningsminister Jorge Valentin för Contra:

– Det finns många områden där vi behöver välutbildat folk – inom armén, i jordbruket, inom tekniken, i skolorna o sv. I vår högre utbildning fäster vi stor vikt vid internationell orientering och historiska kunskaper. Vi har t ex undervisning i engelska och latin förutom i portugisiska och de afrikanska språken. Latinet ger en inblick i den mänskliga civilisationens historia.

Tommy Hansson

UNITA har slagit ut MPLAs diamantgruvor!

Unita-ledaren Jonas Savimbi, med en doktorsgrad från universitetet i Lausanne i Schweiz, har tillvaratagit lärdomarna från gerillastrategier som Ernesto "Che" Guevara och Mao Tse Tung och anpassat dem till den angolanska verkligheten. Maos tes om att gerillan måste röra sig som "fisken i vattnet" bland bondebefolkningen, gäller i hög grad UNITAs gerillaenheter av väl sammanstevade och extremt välmotiverade kämpar i norr.

Utan det stöd som kommer UNITA till del – också på nominellt MPLA-kontrollerat territorium – i byarna skulle rörelsen inte kunna fortsätta utgöra ett reellt hot mot MPLA-regimen i Luanda och dess

kubanska allierade.

Särskilt anmärkningsvärda är kanske UNITAs framgångar när det gäller attackerna mot fiendens ekonomiska centra, främst diamantgruvorna. Dessa, som framförallt är belägna i Luandaprovinsen i nordöst, utgjorde förr, jämte oljan, MPLAs främsta inkomstkälla. I dag är MPLAs diamanthantering utslagen av UNITAs gerillakamp i norr.

Kapten Waldemar Dias, som administrerar avdelningen för mineraler vid UNITAs sekretariat för naturresurser i Jamba, säger:

– MPLA har bara en fungerande diamantgruva, Ponc-gruvan i Luanda. Vi tillåter helt enkelt inte MPLA att driva sina gruvor, utan har förvandlat dem

till en ekonomisk tillgång för oss.

Föjdaktligen är diamanter – både kommersiella diamanter och industridiamanter – från MPLAs gruvor, UNITAs främsta bytesvara vid handel med andra parter. UNITA måste importera vapen, ammunition, fordon, mat, verktyg etc. Då måste de ge något i stället. Det blir oftast diamanter.

– Tyvärr är vår utrustning inte så sofistikerad att vi kan förädla diamanterna maximalt, men vi är ändå mycket, mycket nöjda

med utvecklingen, säger kapten Dias.

Contra bereds vidare tillfälle att observera UNITAs reguljära militärutrustning. Jag åker ut i en Lahdrover, åtföljd av ett antal officerare ur UNITAs militära FALA-styrkor, till övningsområdet. Plötsligt hörs ett våldsam skjutande, och en sprängladdning detonerar och spränger ett hus i luften. En rödaktig rök stiger upp.

– Röken är till för att dölja våra truppers rörelser, förklarar en officer. Soldaterna – det rör

– Här finns MPLAs enda fungerande diamantgruva, säger kapten Waldemar Dias vid sekretariatet för naturresurser i Jamba.

sig om rekryter – rör sig helt ogenerade, mitt i den intensiva skottlossningen. Det måste väl vara lösa skott? frågar jag.

– Nej, vi använder aldrig lösa skott, blir svaret. En bit längre bort tar sig unga FALA-soldater, i omgångar om två och två, genom en hinderbana. Vid varje

hinder står ett befäl med ett automatvapen och ger – givetvis skarp – eld vid fötterna eller strax över huvudena på soldaterna.

Men ingen av rekryterna tvekar. De springer hoppas och ålar sig igenom hinderbanan, som avslutas med att ett befäl

slänger en handgranat påfallande nära soldaterna. Därifrån springer de till uppställningsplatsen, för vidare instruktioner. Det är här aldrig fråga om att ifrågasätta några order. Motivationen förefaller mycket hög. De här soldaterna kämpar med livet som insats, mot i

första hand de kubanska ockupanterna.

Slagord mot den kubanska närvaron förekommer ymnigt på byggnader och ställningar i Jamba, som är ett ganska vidsträckt område med en befolkning på kanske 10-12.000.

Tommy Hansson

BOK-NYTT

Klassens ljus

Man frågar sig ibland vilken anledningen är till att somliga människor får makt i politikens inngång men inte andra. En del kommer långt genom metoden att "slå från vänster". Genom ständiga marxistgrepp och vänsterkrokar kommer en del långt.

Dock verkar det lugnast och säkrast att snällt och lydigt anpassa sig till kollektivet. Det är ett sätt att hålla sig kvar i partiet och vid makten. Den som håller sig kvar har nämligen utsikter att avancera. Om man ska byta åsikt, måste det dock ske vid rätt tidpunkt. Ett praktfullt exempel på lappkastmästerskap utgör Birgitta Dahl, som gjort flera tvära vändningar och nu är ett starkt namn i det sammansvetsade kanslihusgänget.

Detta och mycket annat avslöjar Sjöström i sin bok: Anna Greta Leijon var t ex nära att bli kommunist. Hon kände att VPK skulle hon i vart fall inte gå med i – möjligen KFML. Hon blev statsråd tre år senare i en socialdemokratisk regering. Tillsammans med Sara Lidman demonstrerade hon för Nordvietnam 1965.

Hans O Sjöström levde tillsammans med Feldt, Dahl och Leijon i Uppsala. Själv har författaren arbetat i kanslihuset i mer än ett år. På sjuttioalet lämnade han partiet. Från början hade Sjöström uppfattning-

en att hans kompisar i s-partiet var osjälvständiga karriärer. Han har dock måst revidera sin uppfattning allteftersom han skrivit sin bok. Sjöström har velat berätta vad han vet om statsrådets bakgrund och hur de blev som de blev. Så har han exempelvis kartlagt statsrådets utbildning: två har bara folkskola, Roine Carlsson och Sven Hulterström. En har real-examen, Gertrud Sigurdson. Två har studentexamen, men inte vidarestudier, Bengt Göransson och Sten Andersson. De övriga har akademisk utbildning i samhällsvetenskap och/eller ekonomi. Detta innebär, eftersom ingen har teknisk eller naturvetenskaplig utbildning (och för närvarande har ingen heller juridisk utbildning), att de har svårt att se frågor allsidigt. Därtill har regeringsmedlemmarna alltför ingående insupit "tyckesvetenskaper".

De flesta är arbetarbarn eller barn till lägre tjänstemän. Endast tre av statsråden har föräldrar med högre utbildning: Sten Wickbom, Birgitta Dahl och Mats Hellström.

Om man bortser från Bodström och Wickbom, har alla känt varann sen ungdomstiden.

En nackdel är att många aldrig har ägnat sig åt något annat än politik. Det är inte bra.

Hans O Sjöström kallar Ingvar Carlsson "Erlanders packåsa". Han är mannen som alltid fick helt omöjliga uppgif-

ter. De tyngsta och besvärligaste uppdragen. När Ingvar Carlsson var SSU-ordförande var han utsedd lika mycket av Kanslihuset som av SSU:arna. Ingvar Carlsson är republikan och kämpar mot kungahuset. Så har han t ex utnämnt Gustav VI Adolf till "Sveriges sista kung".

Sträng har som bekant betecknat Feldt som en person

som är "klok som en pudel". Feldt kan ekonomi och är en lysande skribent.

Ledaren för SAPO, den särskilda underrättelsegruppen inom socialdemokratin, Enn Kokk värvade folkpartisten Birgitta Dahl så att hon blev socialdemokrat och Kokks fru.

Vem är då "mannen utan egenskaper"? Jo, det är Lennart Bodström. Naturligtvis har han egenskaper, det är bara det att han är mästare på att kamouflera sina åsikter, så att man aldrig riktigt vet var han står.

Ingen kunde väl tro, att just han skulle efterträda "kungens

lilla piga", Lena Hjelm-Wallén som utbildningsminister. Mest kritisk mot Bodström var Sverker Gustavsson. Den arme Gustavsson har nu hamnat på posten som Bodströms statssekreterare. Världen är liten.

Boken handlar således om en styrande kast. Sådana som formas själva av styrandet. Man tar sig upp från en social klass. Man är då riktigt "uppe i smöret" och kan bli rejält maktberusad. Sjöström fick Rörelsen att baxna, när han kom med sin TV-serie "Från socialism till ökad jämlikhet". Man kan betrakta denna hans senaste bok som ett svagt eko från TV-serien. Boken har som nämnts sina rötter i Sjöströms grundliga personkännedom. Han beslår gamla radikaler med deras egna svikna ideal. Han exemplifierar kamratkorruptionen inom SAP: Palmes val av sin Fårögranne Bodström till utrikesminister. Jämför tidigare: Erlanders val av Camilla Odhnoff till socialminister – en minst sagt häpnadsväckande utnämning, som dock slutligen korrigerade sig själv. En avslöjande mening i boken är Camilla Odhnoffs uttalande: "Det är poppis bland ungdomen att vara tjejis med en nigger, men man undrar hur mycket de vet om saken".

Om Lena Hjelm-Wallén: "...jag kan inte minnas att hon hade några bestämda åsikter om någonting." (Ett slags pastor Jansson alltså.)

Sammanlagt har boken ett

femtioåttal huvudrollsinnehavare och ett stort antal intressanta bifigurer.

Det talas ofta om att det är "högt i tak" inom socialdemokratien. Det är allt frågan om det. Anders Leijon blev helt utfrusen, när han i sjuttioalets början skrev en bok som var kritisk mot Partiet. Boken hette "Den svenska modellen" och åsamkade på sin tid stort rabalder i s-loden. Det han angrep var främst den växande offentliga sektorn, centraliseringen och tillväxtraseriet. Men: *makten är viktigare än åsikterna*. Ingvar Carlsson anser t o m att socialdemokratien är "det naturliga regeringspartiet". Det är inte dåligt. Allting annat är anomalier!

Hans O Sjöström visar i sin skrift att vad som är hotat vid ett regeringsskifte är maktens inbegång, maktens brödraskap. Ett slags s-orden handlar det om. Skam den som tänker illa därom.

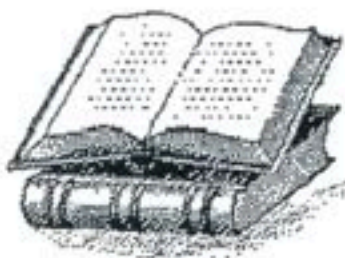
Om "klassens ljus" skulle komma att slocka i valvindarna 1988, kanske det rent av vore ett resultat av friska fläktar, sådana som har egenskapen att

vädra ut maktfullkomlighetens unkenhet.

Boken "klassens ljus" är ett bidrag till problemet maktens sociologi. En högst seriös bok, oundgänglig för var och en som vill försöka förstå Sveriges politiska liv av idag.

Arne Sundström

Hans O Sjöström; *Klassens ljus*. Norstedts förlag

Ensamma tillsammans

Den 23 maj 1986 återvände Jelena Bonner, Andrej Sacharovs hustru, till Gorkij i Sovjetunionen och till sin man, från ett besök i USA. Då hade hon, förutom att ha hälsat på sin i USA boende släkt, mor, barn

och barnbarn, och fått nödvändig läkarvård, skrivit boken "Ensamma tillsammans".

I förordet skriver hon bl a: "Det var meningen att denna bok skulle handla om Andrej, men det visade sig att den kom att handla om både honom och mig. Varje ord är dock skrivet för honom".

Avsikten med boken var att

förmå Sovjetregimen att häva Sacharovs isolering i Gorkij genom att låta världen få veta hur paret Sacharov-Bonner har behandlats sedan 1983.

Isoleringen har nu hävts och både Sacharov och Bonner har fått återvända till deras lägenhet i Moskva. Vilken betydelse Bonners bok haft i samman-

hanget är naturligtvis mycket svårt att avgöra men – men den har säkert påverkat makthavarna.

Bonners bok är både intressant och lättläst och dessutom försedd med ett rikt fotografiskt material. Hennes skrivsätt är enkelt och medryckande och man grips genast av medkänsla och sympati för henne, även om hon ibland ger ett ganska ego-centriskt intryck. Bonner ger oss ytterligare information om hur KGB arbetar. Vi får bl a veta hur de filmades i hemlighet (vänsterkretsar i västvärlden gjorde ju som bekant stort väsen av dessa propagandafilmer) och under vilka förhållanden. Detta är bara en av många intrikata KGB-aktioner.

Sammanfattningsvis är "Ensamma tillsammans" en definitivt läsvärd bok, avslöjande men samtidigt väldigt human.

Christer Arkefors

Jelena Bonner; *Ensamma tillsammans*. Wahlström & Widstrand.

CONTRA

I 1989

I nästa nummer av Contra skall vi titta närmare på hur Sverige håller på att utvecklas till en andraklassens nation när det gäller ekonomi och levnadsstandard. Vi får också en avslöjande artikel om Sovjets militära uppbyggnad på Kola-halvön – trots allt tal om "Glasnost" och "Perestrojka".

...kommer i december